

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

UZUNKÖPRÜ İLÇESİNDEKİ KOOPERATİFLERİN MALİ RASYOLAR VE
RANTABİLİTE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali ASMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Gülen ÖZDEMİR

2005

TEKİRDAĞ

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

UZUNKÖPRÜ İLÇESİNDEKİ KOOPERATİFLERİN MALİ RASYOLAR VE
RANTABİLİTE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali ASMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Gülen ÖZDEMİR

Prof.Dr.İ.Hakkı İNAN
(Juri Başkanı)

Yrd.Doç.Dr.Gülen ÖZDEMİR
(Danışman)

Yrd.Doç.Dr.Fatih KONUKÇU

ÖZET

Araştırmanın amacı; Uzunköprü ilçesindeki kooperatiflerin başarı durumlarının ortaya konulmasıdır.

Mali rasyolar ve rantabilite açısından değerlendirmede kooperatiflerin net gelir gider farkları, yatırım sermayeleri, likit ve döner varlıkları, öz sermayeleri dikkate alınmıştır. Bilanço analizi yapılmış ve yorumlanmıştır. Bu değerlendirme sonucunda Uzunköprü ilçesinde bulunan 17 tarımsal kalkınma kooperatifinden 10 adedinin, 18 sulama kooperatifinden 7 adedinin etkin ve karlı çalıştığı tespit edilmiştir. Altınyazı su ürünleri kooperatifi, Uzunköprü tarım kredi kooperatifi, Uzunköprü esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi, Yağlı Tohumlar Tarım satış kooperatifinin etkili ve karlı çalıştıkları tespit edilmiştir.

Uzunköprü ilçesinde etkin ve ve karlı çalışan kooperatifler iyi yönetilmekte, ortakları tarafından kooperatife sahip çıkmaktadır. Etkin ve karlı çalışmayanlarda ortakların ve yöneticilerinin üstlerine düşen sorumluluk ve görevleri zamanında ve tam olarak yerine getirmediklerini görmekteyiz.

SUMMARY

The aim of the research is evaluated to success of the cooperatives in Uzunkopru Province.

When evaluate the efficiency and productivity of the cooperatives, Net income-expense differences, capital of investment, liquid and active values and capital stock had taken into consideration. Balance sheet analyses had been made and commented. As a result of this evaluation; it has been determined that the 10 of 17 agricultural development cooperatives and 7 of 18 agricultural irrigation cooperatives are efficient and profitable Uzunköprü Province in. Also Altınyazı fishery products cooperative, Uzunkopru agricultural credit cooperative, Uzunkopru trade and business credit cooperative, Trakya Birlik agricultural sales cooperative are working efficient and productive.

Cooperatives, which are working efficient and profitable in Uzunköprü Province, are managed well and owned by their members. It has been observed that partners and managers in the cooperatives, which are not working efficient and profitable, do not perform completely the duties and the responsibilities.

TEŞEKKÜR

Uzunköprü İlçesinin ekonomisinin tarıma dayalı bir ekonomi olması ve çiftçilerin ekonomik durumunun her yıl daha kötüye gitmesi, kooperatiflerin etkin ve verimli çalışmalarının bu durumu önleyeceği düşüncesi beni bu konuda çalışma yapmaya teşvik etmiştir.

Bu tezin oluşmasında değerli katkılarını benden esirgemeyen, T.Ü Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. İ.Hakkı İNAN'a Tez Danışmanım Yrd.Doç.Dr. Gülen ÖZDEMİR'e, Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyeleri ve Öğretim Görevlilerine, Uzunköprü Tarım İlçe Müdürlüğü çalışanlarına, Kooperatif ortakları ve personeline teşekkür ederim.

Ali ASMA

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ	4
3. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMLERİ	6
3.1. Veri Toplamada Uygulanan Yöntemler	6
3.2. Ekonomik Analiz Yöntemleri	6
4. UZUNKÖPRÜ İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	7
4.1. İlçenin Tarihçesi	7
4.2. İlçenin Coğrafi Durumu	8
4.3. İlçenin Genel Arazi Durumu	8
4.3.1. Tarım Arazisinin Dağılımı	9
4.4. İlçenin Yerleşim ve Nüfus Durumu	10
4.5. İlçenin Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretimi	11
4.6. İlçenin Tarımsal Durumu	11
4.7. İlçenin Gölet ve Barajları	12
4.8. Tarım Araç ve Gereç Durumu	12
4.9. İlçedeki Kooperatifleşme Durumu	13
4.9.1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	13
4.9.2. Sulama Kooperatifleri	14
4.9.3. Su Ürünleri Kooperatifleri	15
4.9.4. Tarım Kredi Kooperatifleri	16
4.9.5. Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi	16
4.9.6. Esnaf Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi	18
4.9.6.1. Esnaf Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifinin Görevleri	18
4.10. Uzunköprü İlçesinde Bulunan Tarımsal Amaçlı Fabrika ve İmalathaneler	19
4.11. Uzunköprü İlçesindeki Tarla Ürünleri	20
4.12. Uzunköprü İlçesindeki Sebze Ürünleri	21
4.13. Uzunköprü İlçesindeki Toplu Meyve Ürünleri	22
5. TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL AMAÇLI VE TARIM DIŞI KOOPERATİFLER	23
5.1. Kooperatiflerde Başarı Kavramı	24

5.1.1. Kooperatiflerde Etkinliğin ve Başarının Ölçülmesinde Kullanılan Ölçütler	25
5.1.2. Kooperatiflerde Verimlilik Kavramı	26
5.1.2.1. Verimlilik	26
5.1.3. Başarı Ölçümünde Kullanılan Oranlar	28
5.1.3.1. Bilanço Analizi	28
5.1.3.1.1. Bilançonun Tanımı	28
5.1.3.2. Bilanço Oranları	29
5.1.3.2.1. Cari Oran	29
5.1.3.2.2. Likidite Oranı	29
5.1.3.2.3. Öz Sermayenin Uzun Vadeli Borçlara Oranı	29
5.1.3.2.4. Yatırım Sermayesi Karlılık Oranı	30
6. UZUNKÖPRÜ İLÇESİNDEKİ KOOPERATİFLERİN KALİTATİF ANALİZİ	31
6.1. Sulama Kooperatifleri	31
6.1.1. Bayramlı	31
6.1.2. Değirmenci	31
6.1.3. Karayayla	31
6.1.4. Balabanköy	32
6.1.5. Sazlımalkoç	32
6.1.6. Altınyazı	32
6.1.7. Sığircılı	33
6.1.8. Malkoç	33
6.1.9. Başağıl	33
6.1.10. Kırçasalih	33
6.1.11. Ömerbey	34
6.1.12. Aslıhan	34
6.2. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	34
6.2.1. Balabankoru	34
6.2.2. Eskiköy	34
6.2.3. Yeniköy	35
6.2.4. Turnacı	35
6.2.5. Merkez	35

6.2.6. Kavakayazma	35
6.2.7. Kurtbey	36
6.2.8. Saçlımüsellim	36
6.2.9. Çiftlikköy	36
6.2.10. Kurduköy	37
6.2.11. Kırçasalih	37
6.2.12. Salarlı	37
6.2.13. Çakmak	37
6.2.14. Kiremitçisalih	38
6.2.15. Dereköy	38
6.2.16. Alıç	39
6.3. Su Ürünleri Kooperatifi	39
6.3.1. Altınyazı	39
6.4. Tarım Kredi Kooperatifleri	39
6.4.1. Merkez	39
6.5. Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi	40
6.5.1. Merkez	40
6.6. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri	40
6.6.2. Merkez	40
7. KALKINMA VE SULAMA KOOPERATİFLERİNİN MALİ ORANLARININ İNCELENMESİ	41
7.1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	42
7.2. Sulama Kooperatifleri	44
8. SONUÇ	47
9. KAYNAKÇA	50

ÇİZELGELER

Çizelge 4.1. Genel Arazi varlığı	9
Çizelge 4.2. Tarım Arazisinin Dağılımı	9
Çizelge 4.3. Uzunköprü İlçesinin Yerleşim ve Nüfus Durumu	10
Çizelge 4.4. Uzunköprü İlçesinin Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretimi	11
Çizelge 4.5. İlçenin Gölet ve Barajları	12
Çizelge 4.6. İlçenin Tarım Araç ve Gereçleri	13
Çizelge 4.7. Uzunköprü İlçesindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	14
Çizelge 4.8. Uzunköprü İlçesindeki Sulama Kooperatifleri	15
Çizelge 4.9. Uzunköprü İlçesindeki Bulunan Tarımsal Amaçlı Fabrika ve İmalathaneler	19
Çizelge 4.10. Uzunköprü İlçesindeki Tarla Ürünleri	20
Çizelge 4.11. Uzunköprü İlçesindeki Sebze Ürünleri	21
Çizelge 4.12. Uzunköprü İlçesindeki Toplu Meyve Ürünleri	22
Çizelge 5.1. Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Ortak Sayıları	23
Çizelge 7.1. Uzunköprü İlçesindeki Kooperatiflerin Mali Rasyo Sonuçları	46

1. GİRİŞ

Kooperatifler, kişilerin tek başlarına yapamayacakları ya da birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri, en iyi bir biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getiren ekonomik örgütlerdir.

Kooperatiflerin amacı sermaye şirketlerinde olduğu gibi olabildiğince fazla kar sağlamak değildir. Ortaklarına gerekli malları mümkün olan en az fiyata temin etmek, üretici ve işçi olan ortaklarının ürettikleri mallar ve emekleri için en yüksek fiyatı elde etmektir. Sermaye şirketlerinde büyük hisse sahipleri şirket yönetiminde söz sahibi olurken, kooperatiflerde her ortağın genel kurul toplantısında bir oy hakkı olduğundan bir şahıs veya bir ailenin sermayeye dayanan bir hâkimiyet kurması söz konusu değildir(Mülayim, 2003).

Kooperatiflerin amacı, ortaklarının yaşamı için gerekli bazı ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için (Çevik, 1999):

- Ortaklarına mal ve hizmetleri makul bir fiyatla sağlar.
- Aracıların gereksiz karlarını ortadan kaldırır.
- Toplumdaki mali yönden güçsüz kişilerin ezilmesini önler.
- Üretici ve tüketicilerin haklarını korur.
- Ortaklarının ve uzun vadede halkın refahını sağlar.

Uluslararası Kooperatifler Birliğine bağlı kooperatiflerin ortak sayısı 1957 yılında 120 milyon iken, 2002 yılında bu rakam 760 milyona yükselmiştir (Mülayim, 2003). Bu rakamlar, Dünyada ki tüm ülkelerde kooperatifçilik hareketinin öneminin gittikçe arttığını göstermektedir.

Kooperatifler ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Son yıllarda bir kısım sosyolog ve ekonomistler, kooperatifleri kamu ve özel sektörden sonra üçüncü bir sektör olarak kabul etmeğe başlamışlardır. Çünkü gelişmiş ülkelerde kooperatifler kamu ve özel sektör kadar güçlüdür (Mülayim, 2003).

Kooperatifler genel olarak tarım ve tarım dışı kooperatifler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kentsel kooperatifler de denilen tarım dışı kooperatifler tarım ile ilgisi olmayan alanlarda, kişilerin ortak amaçları doğrultusunda bir araya gelerek oluşturdukları gönüllü örgütlerdir.

Modern tarım araçlarını kullanarak üretimde verimliliği arttırmak, ucuz maliyetlerle girdi temin etmek ve üretilen ürünlerin işlenmesini, korunmasını ve pazarlanmasını sağlamak büyük tarım işletmeleri tarafından nispeten gerçekleştirilebilir. Fakat küçük tarım işletmeleri bu faaliyetleri tek başlarına gerçekleştiremezler, bu faaliyetleri küçük tarım işletmelerine sağlayacak kooperatiflere ihtiyaç vardır. Bu kooperatifler de tarım kooperatifleridir.

Ülkemizde kooperatiflerin üst örgütlenmeye gitmeleri 1969 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun çıkması ile gerçekleşmiştir (Mülayim, 1998).

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kooperatifler toplumsal gelişmenin ve de özellikle de kırsal kalkınmanın başlıca aracı olarak kabul edilmektedirler. Kooperatiflerin başarılarının değerlendirilmesinde kullanılan başlıca ölçütler; verimlilik, ortak ihtiyaçlarını karşılama derecesi, net gelir-gider fazlası, kapasite kullanım oranı, ortak sayısındaki değişimler, sermaye dönüş hızı, ortak başına yatırım, ortakların üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirme durumu gibi. Kooperatif başarısının temelinde ortaklar ile kooperatif arasındaki ekonomik ve örgütsel ilişkiler yer almaktadır (Çıkin ve ark., 1994).

Araştırmanın amacı; Edirne ili Uzunköprü ilçesinde bulunan kooperatiflerin mali rasyolar ve rantabilite açısından değerlendirilmesidir.

Bu araştırma sekiz bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde yer alan giriş bölümünde araştırmanın önemi ve amacı ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde konu ile ilgili daha önce yapılmış araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan materyalin nereden ve nasıl toplandığı ve araştırma yöntemleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde Uzunköprü İlçesi hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Beşinci bölümde Türkiye'deki tarımsal amaçlı ve tarım dışı kooperatifler, kooperatiflerde mali rasyo ve rantabilite değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Altıncı bölümde Uzunköprü ilçesindeki kooperatiflerin kalitatif değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yedinci bölümde Uzunköprü ilçesindeki kalkınma ve sulama kooperatiflerinin mali oranları incelenmiştir.

Sekizinci bölümde diğer bölümlerdeki bulgulara dayanılarak araştırmanın sonucu hakkında genel değerlendirme yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Konu ile Edirne ili Uzunköprü ilçesinde Tarım ilçe müdürlüğünün kooperatifler hakkındaki kayıtları ve karşılıklı konuşma ile alınan bilgiler dışında, bu konu hakkında sınırlı sayıda var olan yurtiçi çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Bu çalışmaların içerikleri şu şekildedir.

ÇIKIN ve KARACAN (1994) “Genel Kooperatifçilik” kitabı kooperatifçilikle ilgili ana kaynak olmasının yanında, kooperatiflerin başarısını etkileyen faktörler ve kooperatif işletmelerin başarı ölçütleri incelenmiştir.

İNAN (2003) “Çiftlik Yönetimi ve Planlaması” adlı kitabında çiftlik yönetimine değinilmiş, çiftlik işletme analiz yöntemleri ve analizden elde edilen verilerle çiftlik planlama yöntemleri uygulamalı olarak açıklanmıştır.

İNAN (1998) “Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği” adlı kitabında Tarım ekonomisi, Tarımın Türkiye ekonomisine katkısı, Tarımsal Üretim faktörleri, Tarımsal Pazarlama, Kooperatifçilik, Tarım Politikası ve Uluslar arası Tarım politikası hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

İNAN (2004) “Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli” adlı kitabında dünyada ve Türkiye’de kooperatifçilik, kooperatife benzer örgütler, Avrupa Birliğinde ki kooperatifler ve Türkiye modeli hakkında bilgi verilmiştir.

MÜLAYİM (2003) “Kooperatifçilik” adlı kitabında kooperatifçiliğin tarihi, ilkeleri, mevzuatı, üst örgütlenmesi v.b. temel konuları dünyada ve Türkiye’deki durumu açısından incelemiştir. Özellikle kitapta tarımsal kooperatifçilik hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

ÖZDEMİR (2005) Yazar bu araştırmasında özellikle Türkiye’deki tarımsal kooperatiflerin ortaklarıyla ilişkilerini incelemiş, özerk ve demokratik tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ortaklarıyla ilişkileri açısından diğer kooperatiflere nazaran daha iyi durumda olduğunu tespit etmiştir.

ÖZDEMİR, İNAN (2003) Araştırmacılar Tarımsal Kooperatifleri ve Birliklerinde İnsan Kaynakları Yönetimini; Trakya Birliği örnek olarak incelemiştir. Çalışma ülkemizde kooperatiflerin insan kaynakları problemini değişik bir açıdan incelemesinden dolayı oldukça dikkat çekicidir.

PROKOPENKO (1992) “Verimlilik Yönetimi” adlı kitabında Verimlilik, Verimlilik Analizi, Sermaye ve İnsan Kaynağının Etkin Kullanımı, Verimlilik Arttırma ve Ulusal Düzeyde Verimliliğin Teşviki uygulamalı olarak açıklanmıştır.

3. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ YÖNTEMLERİ

3.1. Veri Toplamada Uygulanan Yöntemler

Araştırma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada ikincil verilerden yararlanılmış olup, bunlar ülkemizde kooperatifçilik ve tarımsal kooperatifçilik hakkında bugüne kadar yazılmış çeşitli eserlerden, Edirne ili Uzunköprü ilçesindeki tarım ve tarım dışı kooperatiflerin etkinliği ve verimliliği için Uzunköprü Tarım ilçe müdürlüğünün kooperatifler bölümünde tuttuğu çeşitli kayıtlar ve belgeler (bilanço, gelir-gider tablosu v.b.) yararlanılmıştır.

İkinci aşamada araştırmada kullanılacak birincil veriler olup, ilçedeki tarım ve tarım dışı kooperatiflerin müdürleri, başkanları ve personel sorumluları ile yapılan karşılıklı görüşmeler sonucu edinilen bilgilerden oluşmaktadır.

3.2. Ekonomik Analiz Yöntemleri

Analiz için gerekli olan tüm veriler, Uzunköprü Tarım ilçe müdürlüğünün kooperatiflerle ilgili kayıtlarından ve karşılıklı görüşmelerden elde edilmiştir. İlçede bulunan tüm kooperatiflerin bilançoları incelenerek başarı düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Uzunköprü'deki kooperatiflerin 2005 yılındaki genel kurul kayıtları ve yönetim kurulu kararları bilançoları incelenerek cari oran, likidite oranı, öz sermayenin uzun vadeli borçlara oranı, yatırım sermayesi karlılık oranı, öz sermaye karlılık oranı hesaplanmış ve farklı alt başlıklarda gösterilmiştir. Kooperatiflerin ekonomik göstergeleri yorumlanmıştır. 1999 yılındaki deprem, işsizlik, göç nedeniyle Uzunköprü ilçesindeki Konut Kooperatiflerinin sayısı azalmış ve olanlarda siteye dönüştüğünden dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Faiz hadlerinin düşmesi ve kredi vadelerinin sürelerinin uzaması da bu sonucun başka bir nedenidir.

4. UZUNKÖPRÜ İLÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. İlçenin Tarihçesi

Uzunköprü İlçesi Uzunköprü Osmanlı padişahlarından 2.Murat tarafından “Cesri-i Ergene” adı ile kurulmuştur. Sultan 2. Murat Varna seferinden dönerken Ergene Nehri’ne geldiğinde orduları ile su taşkınlığından dolayı nehri geçememiş ve geceyi nehrin sahilindeki bayırda geçirmek zorunda kalmıştır.

Gelibolu istikametine gidebilmesi için nehrin üzerine bir köprü yapılmasının lüzumlu bulmuş ve hemen inşaatı için emir vermiştir. Bu emir üzerine Hicri.829’da inşaat başlanmış ve Hicri.847 yılında sona ermiştir.18 sene gibi uzun bir sürede yapılan bu muazzam eser 1293 m. uzunluğunda, 5,5 m. genişliğinde ve 174 kemerli olarak inşa edilmiştir. Köprünün inşaatı ile birlikte Cesri-i Ergene adıyla bir kasaba kurulmuş ve bugünlere kadar gelmiştir.

O zaman inşaatlarda çalışan işçiler için imarethane, cami, kervansaray, medrese, hamam ve 2.Murat’ın ikametine mahsus bina yapılmış ve köprünün öbür tarafında Ergene nehri üzerine inşa edilen iki değirmenin muhafazası için Kırkavak Köyünden buraya birkaç aile iskan edilmiştir. Aynı zamanda Mehmet Bey’e Salarlı ve Malkoç verilmiş, Yakup Bey ve Karahamza Bey gibi emekli gazilere yurtluk verilen geniş ormanlık sahası olan bu yere UZUNKÖPRÜ ilçesinin ilk temelleri atılmıştır.

İlçenin kuruluşundan önce Ömerbey, Yeniköy, Eskiköy, Kurtbey, Salarlı, Turnacı, Maksutlu, Değirmenci, Harmanlı isimleri ile tespit edilen birkaç köy ve 18 köyün mevcut ahalisi Türklerin Gelibolu’ya geçtikleri tarihten sonra buralara yerleşmişlerdir.

Sultan 2.Murat’ın büyük köprüyü, camiyi, hamamı ve değirmenleri yaptırdıktan sonra bunların muhafazası ve idaresi için lüzumlu masraflara karşılık olmak üzere yukarıda zikredilen 18 köyün aşarını bu müesseselere tahsis ettiği eski Vilayet salnamesinde yazılıdır.

Köprünün mimarı hakkında tarihe müstenit bir bilgi henüz elde edilmemişse de salnamede bu köprünün inşaatına İshak Bey’in nezaret ettiği yazılıdır. Gazi Mahmut Bey isminde bir zatın köprünün inşaatında nezaret ettiği ve mutemet olarak çalıştığı, vefatı ile yerine İshak Bey’in nezaret ettiği öğrenilmiştir. “Cesri-i Ergene” Edirne’den Gelibolu’ya ve oradan da gemilerle Avrupa’ya, Mısır’a ve Suriye’ye sevk edilen birçok

tüccar mallarının güzergahı üzerindedir. O zamanlarda İstanbul Bizanslıların elinde bulunduğundan Edirne'den ticari malların kervanlar ile hep Cesri-i Ergene'den geçerek Gelibolu'ya gönderildiği Edirne tarihinde yazılıdır(Anonim,2005).

4.2. İlçenin Coğrafi Durumu

İstanbul'a 271 km demiryolu ile bağlıdır. Istranca silsilesinin batı eteklerinden akan Çorlu, Sıçandere, Karaağaç, Hayrabolu ve Kuleli dereleri gibi bir takım dereleri alan Ergene nehri, kasabanın kenarından geçerek İpsala ilçesinin Sarıcaali köyünden Meriç nehrine dökülür. Ergene nehrinin güney yamaçlarına inşa edilmiş olan İlçenin denizden yüksekliği 18 m.dir.Yüzölçümü 1.224 km²'dir. Uzunköprü İlçesi batıdan Meriç ve İpsala İlçeleri ile aynı zamanda Yunanistan, doğudan Hayrabolu, kuzeyden Edirne ili, Havsa ve Pehlivanköy İlçeleri, güneyden Malkara ve Keşan İlçeleri ile huduttur.

İlçe iklimi mutedildir. Dört mevsim hüküm sürer, kuzey rüzgarlarına açıktır. Kurttepe (Rk:120 m), Hacıdağ (170 m) ve Süleymaniye(221 m) taraflarında oldukça yüksek 5 tepe vardır. İlçe merkezine uzaklıkları Kurttepe:14 km, Hacıdağ:18 km, Süleymaniye:30 km dir. İlçenin arazi durumu 2/3'ü düzlük, diğer kısmı ise; orman, dere, tepe, dalgalı ve kıraç arazidir.

İlçe bugünkü adını bitişiğinde ve kuzeyinde bulunan tarihi köprüden almıştır. Ergene nehrinin taşması bazı seneler büyük zararlara neden olmakta ve su taşkınlarından oluşan su birikintileri sinek yaptığından, kasaba sıtma mıntikasına dahil edilmiştir. Ancak çok sıkı çalışmalar sonucu sıtma ortadan kaldırılmıştır.

4.3. İlçenin Genel Arazi Durumu (Dağılımı)

Uzunköprü İlçesi'nin toplam 1.224.000 dekar arazisi bulunmaktadır. Toplam arazinin %62'lik gibi büyük bir kısmı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazilerinde buğday, ayçiçeği, çeltik, süpürge, kavun, karpuz, üzüm üretimi yapılmaktadır. Türkiye'nin çeltik ve ayçiçeği ihtiyacının büyük bir kısmı bu arazilerde yapılan üretimle karşılanmaktadır.

Çizelge 4.1. Genel Arazi Varlığı

	Dekar	Oran %
Orman ve Fundalık	131.000	11
Çayır-Mera	244.580	20
Taş Ocakları	16.520	1,3
Baraj Sahası	8.375	0,6
Yollar	20.285	1,6
Köy yeri ve Boşluklar	45.000	3,6
Tarım Arazisi	758.240	62
Genel Arazi Varlığı (Toplam)	1.224.000	

Kaynak: Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi,2005, s.2

4.3.1. Tarım Arazisinin Dağılımı

Toplam 758.240 dekar tarım arazisinin %95'lik kısmını tarla arazisi, %2'lik kısmını bağ-bahçe arazisi, %3'lük kısmını sebze arazisi oluşturmaktadır. Tarım arazilerinde bölgesel ve ulusal gıda ihtiyacını karşılayan tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Uzunköprü İlçesinde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı geçimini bu

Çizelge 4.2. Tarım Arazisinin Dağılımı

	Dekar	Oran %
Tarla Arazisi	720.220	95
Bağ-Bahçe	17.140	2
Sebze	20.880	3
Toplam	758.240	

Kaynak: Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi,2005, s.2

tarım arazilerinde ürettikleri ürünleri satarak sağlamaktadır. Tarım arazilerinde üretilen ürünler ilçede bulunan tarımsal fabrika ve imalathanelerde işlenerek değerlendirilmektedir.

4.4. İlçenin Yerleşim ve Nüfus Durumu

Çizelge 4.3. Uzunköprü İlçesinin Yerleşim ve Nüfus Durumu

Köyü	Hane Sayısı	Nüfus	Köyü	Hane Sayısı	Nüfus	Köyü	Hane Sayısı	Nüfus
Alıç	127	586	Gazihalil	102	436	Maksutlu	180	495
Altınyazı	130	603	Gazimehmet	150	671	Malkoç	168	742
Aslıhan	341	1451	Gemici	80	530	Meşeli	55	301
Balabankoru	145	759	Hamidiye	120	518	Muhacirkadı	130	662
Balabanköy	280	911	Hamitli	160	773	Ömerbey	115	440
Başağıl	200	769	Harmanlı	240	1577	Saçlımüsellim	70	321
Bayramlı	285	955	Hasanpınar	206	817	Salarlı	215	1277
Beykonak	73	334	Karabürçek	135	820	S.Malkoç	170	724
Bıldır	71	326	Karapınar	145	732	Sığırcılı	130	788
Çakmak	200	880	Karayayla	100	462	Sipahi	160	667
Çalıköy	135	639	Kadıgebren	120	445	Sultanşah	100	471
Çavuşlu	165	1106	Kavacık	260	1217	Süleymaniye	270	1099
Çiftlik	103	424	Kavakayazma	65	511	Türkobası	152	619
Çobanpınar	50	189	Kıracasalih	1250	4281	Turnacı	180	687
Çöpköy	500	1970	Kırköy	80	356	Yağmurca	250	1406
Danişment	87	477	K.Salih	200	987	Yeniköy	437	1967
Değirmenci	144	592	Kırkavak	240	1047	Merkez- Uzunköprü	7114	34755
Dereköy	350	1352	Kurtbey	900	2870			
Elmalı	180	876	Kurttepe	70	298			
Eskiköy	170	639	Kurduköy	135	616			

Kaynak:Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.3

Uzunköprü ilçesine bağlı 56 adet köy bulunmaktadır. Kırsal kesimde ikamet eden nüfus geçimini tarım ve hayvancılık ile sağlamakta ve bu şekilde Uzunköprü ekonomisine büyük katkıda bulunmaktadır.

4.5. İlçenin Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretimi

Uzunköprü İlçesi'nde 27.325 adet büyükbaş hayvan, 58.521 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanların büyük bir kısmı ilçeye bağlı köylerde yetiştirilmektedir. Hayvan yetiştiriciliği ile yıllık 28.800 ton süt ürünleri, 990 ton et ürünleri üretimi gerçekleştirilerek ilçe ekonomisine büyük katkı sağlanmıştır. Hayvan yetiştiricileri son dönemlerde süt ve hayvanlarını pazarlamada büyük sıkıntılar çekmektedir.

Çizelge 4.4 Uzunköprü İlçesinin Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretimi

Hayvan Sayısı ve Ürünleri	Miktar
Büyükbaş Hayvan	27.325 Adet
Küçükbaş Hayvan	58.521 Adet
Su Ürünleri	12.897 Kg.
Süt Ürünleri	28.800 Ton/yıl
Et Ürünleri	990 Ton/yıl

Kaynak: Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi, 2005,s.3

Süt alımlarında özel firmaların düşük fiyatlar belirlemesi, hayvan alımlarında kasap ve cambazların düşük fiyatlardan alım yapması üreticileri zor durumda bırakmaktadır. Süt ve süt ürünlerinin pazarlanmasında kooperatiflerin daha etkin rol üstlenmesi bu problemlerin ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

4.6 İlçenin Tarımsal Durumu

Uzunköprü İlçesi ve köylerinde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşmakta, ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. İlçe ve köylerde 5441 adet traktör, 95 adet biçerdöver, 88 adet balya makinesi, 6620 pulluk, 5441 adet römork tarımsal üretim faaliyetlerinde kullanılmaktadır. İlçede tarımsal üretimde yeni teknolojik araç ve gereçler kullanılmaktadır. Faiz hadlerinin düşmesi ve vade sürelerinin artması üreticilere araç ve gereçlerini modernleştirme fırsatı vermiştir. İlçede bulunan toplam tarımsal arazinin %49'u yazlık, %51'i kışlık, %15'i sulak arazi olarak kullanılmaktadır.

4.7.İlçenin Gölet ve Barajları

Çizelge 4.5.İlçenin Gölet ve Barajları

İlçenin Gölet ve Barajları	
1-Altınyazı Barajı	9-Başağıl Göleti
2-Kiremitçisalih Göleti	10-Kurtbey
3-Değirmenci	11-Balabanköy
4-Karayayla	12-Kavacık
5-Çöpköy	13-Malkoç
6-Hasanpınar	14-Yağmurca
7-Beykonak	15-Bülbül
8-Kadıgebren	

Kaynak: Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi,2005,s.3

İlçede toplam 15 adet gölet ve baraj bulunmaktadır. Baraj ve göletlerden tarımsal arazilerin sulanmasında, su ürünlerinin üretilmesi ve avlanmasında yararlanılmaktadır. İlçede ve köylerde bulunan tarımsal kalkınma, sulama kooperatifleri bu baraj ve göletlerden yararlanarak ortaklarına sulama hizmeti vermektedir. Böylece kooperatif ortaklarının yetiştirdiği ürünlerin çeşit ve verimliliğinin artması sağlanmaktadır. Baraj ve göletlerden yararlanarak ilçe merkezi ve köylerde 42.000 dekar arazinin sulanması gerçekleştirilmektedir.

4.8.Tarım Araç ve Gereç Durumu

İlçede ve köylerinde tarımsal üretimde modern araç ve gereçler kullanılmaktadır. Bu araç ve gereçler şunlardır 5441 adet traktör, 95 adet biçerdöver, 95 adet balya makinesi, 5441 adet römork, 6620 adet pulluk, 6600 adet tırmık ve yukarıdaki çizelgede görülen araç ve gereçlerdir. Üreticiler parasal değeri yüksek olan bu araç ve gereçleri banka kredisi, leasing kullanarak satın almaktadırlar.

Çizelge.4.6.İlçenin Tarım Araç ve Gereçleri

Aracın Cinsi	Sayısı	Aracın Cinsi	Sayısı
1-Traktör	5441	13-Römork	5441
2-Pulluk	6620	14-Kültüvatör	4890
3-Merdane	25	15-Tırmık	6600
4-Çapalama makinesi	145	16-Tahıl Mibzeri	1278
5-Üniversal Mibzer	2400	17-Pancar Mibzeri	16
6-Kimyevi Gübre Dağ.	2567	18-Biçerdöver	95
7-Çayır Mera Biçme Mak.	28	19-Balya makinesi	88
8-Sırt Atamizörü	1740	20-Tımaz makinesi	80
9-Yağmurlama Tes.	5515	21-Sırt Pülvazitarü	695
10-Motopomp (Elektrikli)	40	22-KuyrukMili Pülvazitörü	965
11-Süt Sağım Mak.	378	23-Santrifüj	203
12Selektör	29	24-Motopomp	2770

Kaynak: Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.5

4.9.İlçedeki Kooperatifleşme Durumu:

4.9.1.Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri:

1-Yeniköy	11-Çakmak
2-Kavakayazma	12-Balabanköy
3-Turnacı	13-Alıç
4-Kırcasalih	14-Çiftlikköy
5-Salarlı	15-Saçlımüsellim
6-Kurduköy	16-Kurtbey
7-Kiremitçisalih	17-Merkez
8-Balabankoru	
9-Eskiköy	
10-Dereköy	

İlçede 17 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi mevcut olup, bu kooperatifler ortaklarına ucuz ve kaliteli tarımsal girdiler sunmak amacıyla kurulmuşlardır. Bu kooperatifler süt toplama ve pazarlama; yem, çeltik, kantar, mazot ve akaryakıt temini; bakkal ve market işletmeciliği; tarım makineleri kullanımı; mandıra işletmeciliği gibi konularda faaliyet göstermektedir. Bunun yanında bazı tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ortakları sulama faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Çizelge 4.5’de Uzunköprü İlçesindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin ortak sayıları, genel kurula katılan ortak sayıları görülmektedir. Görüldüğü gibi, ilçede toplam 17 tane kooperatif ve

2305 tane ortakları mevcuttur. Tarımsal kalkınma kooperatifleri ortaklarına biçerdöver işletmeciliği, çeltik ekiciliği, süt toplama, çeltik kurutma, tüketim mağazası, minibüs işletmeciliği konularında hizmet vermektedirler.

Çizelge.4.7.Uzunköprü İlçesindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

	Uzunköprü İlçesindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	Ortak sayıları	Genel kurula katılan ortak sayıları
1	Merkez	17	10
2	Turnacı	47	27
3	Kiremitçisalih	242	125
4	Çakmak	142	119
5	Eskiköy	131	77
6	Salarlı	162	103
7	Kurduköy	147	87
8	Çiftlikköy	59	35
9	Balabanköy	190	105
10	Balabankoru	141	78
11	Alıç Köyü	100	42
12	Kırcasalih	23	19
13	Saçlımüsellim	82	54
14	Kurtbey	366	312
15	Kavakayazma	68	37
16	Yeniköy	185	40
17	Dereköy	200	100

Kaynak : Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.6

4.9.2.Sulama Kooperatifleri:

1-Sığırcılı	7-Aslıhan	13-Bayramlı
2-Gemici	8-Değirmenci	14-Çiftlikköy
3-Başağıl	9-Ömerbey	15-Kırcasalih
4-Altınyazı	10-Balabanköy	16-Karayayla,
5-S.Müsellim	11-Sazlımalkoç	17-Kurtbey
6-Malkoç	12-Türkobası	18-Yeniköy

Sulama Kooperatifleri

İlçede, Ağustos ve Eylül aylarında su sıkıntısı çekilmekte ve bazı yıllar çeltik üretimi bundan olumsuz yönde etkilenmektedir.

Çizelge.4.8.Uzunköprü İlçesindeki Sulama Kooperatifleri

	Uzunköprü ilçesindeki sulama kooperatifleri	Ortak sayısı	Genel kurula katılan ortak sayısı
1	Balabanköy	70	40
2	Kurtbey	25	3
3	Ömerbey	59	37
4	Türkobası	60	31
5	Karayayla	40	25
6	Değirmenci	140	74
7	Malkoç	40	40
8	Aslıhan	220	172
9	Bayramlı	223	131
10	Altınyazı	82	51
11	Başağıl	109	68
12	Sığırcılı	165	118
13	Sazlımalkoç	83	30
14	Gemiciköy	60	38
15	Kırcasalih	423	46
16	Çiftlikköy	35	18
17	Yeniköy	28	16
18	Saçlımüsellim	26	14

Kaynak:Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.7

Sulama suyunun miktarındaki azalmaların kontrolü, yeraltı ve yer üstü sularının değerlendirilmesi, suyun dağıtımı, sulama kanallarının düzenlenmesi için çeltik üreticileri bir araya gelerek sulama kooperatiflerini kurmuşlardır (Anonim, 2005). İlçede, daha çok sulama faaliyetinde bulunan birim kooperatifler; süt, yem, market işletmeciliği, çeltik ekimi ve akaryakıt konularında faaliyet göstermektedirler.

4.9.3.Su Ürünleri Kooperatifi

İlçedeki su ürünleri kooperatifi, su ürünleri avcılığı yapmak ve su ürünlerinin pazarlanması konusunda ortaklarına hizmet götürmek amacıyla kurulmuştur.

Uzunköprü ilçesinde 1 adet Su Ürünleri Kooperatifi bulunmaktadır. Genelde su ürünlerinin avcılığı ve pazarlanması ile uğraşan kooperatifler; ayçiçeği ekimi ve bakkal

işletmeciliği ile de uğraşmaktadırlar. Altınyazı köyünde bulunan Su Ürünleri Kooperatifinin 108 ortağı vardır.

4.9.4. Tarım Kredi Kooperatifleri

Tarım Kredi kooperatiflerine kazançları müşterek olan ortakların her ikisi de ortak olamazlar ve hem tarım kredi kooperatifinden hem de Ziraat Bankasından kredi alamazlar. Bunun yanında farklı ilçelerde tarlası olan bir kişinin sadece bir tarım kredi kooperatifine ortak olması mümkündür diğer ilçelerdeki tarım kredi kooperatifine ortak olması mümkün değildir. Tarım kredi kooperatifleri, ortaklarına vadesi 1 yıl olmak koşuluyla hem aynı kredi hem de nakdi kredi verir. Genel olarak tohumluk (buğday, ayçiçeği, çeltik, mısır, karpuz), her türlü kompoze azotlu fosforlu gübre, zirai mücadele ilaçları, motor yağı ve motorin, zirai alet, hayvan yemi ortaklarının hizmetine sunmaktadır. Tarım kredi kooperatifleri, Kasım 2003' ten itibaren vadesi üç yıl olmak koşuluyla zirai alet-ekipman ve tarımsal girdi ihtiyaçlarını karşılamak için donatma kredisi, 2004 yılı itibari ile üç yıl vadeli hayvancılıkta kullanılan yatırım kredisi verilmektedir. Krediler, 1999 yılından önceki yıllarda Ziraat Bankası tarafından karşılanırken 1999 yılından itibaren kendi öz kaynakları tarafından karşılanmaktadır. Yinede Tarım Kredi kooperatifleri kaynak sıkıntısı çektiğinde Ziraat Bankasından kredi alabilir. (Anonim, 2005)

Uzunköprü İlçesinde 7 adet Tarım Kredi Kooperatifi bulunmaktadır. Uzunköprü Merkez tarım kredi kooperatifi değerlendirmeye alınarak sonuçlar değerlendirilmiştir.

Merkez Tarım Kredi kooperatifinin 938 ortağı vardır. 843 ortak aktif olarak kooperatifle çalışmaktadır. Kooperatif ortaklarına gübre, tohumluk, yem, ilaç, traktör hizmetleri vermektedir.

4.9.5.Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi

Edirne, Babaeski ve Lüleburgaz Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri 1966 yılında bir araya gelerek Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliğini (Trakya Birlik) kurmuşlardır. Kurulduğu günden bu güne Marmara Ege ve İç Anadolu Bölgelerine kadar genişleyerek 13 ilde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Birlik

kurulduğu günden bugüne kooperatif sayısını 3'ten 48'e, ortak sayısını da 2103'ten 110.000'e çıkarmıştır.

Trakya Birliğin, Tekirdağ Şerefli de kurulu Entegre tesisleri, Bursa Karacabey de kurulu yağ fabrikası bulunmakta olup tüm tesislerinin kapasitelerini % 100 kullanmaktadırlar.

Trakya Birlik, Tekirdağ Şerefli de kurulu Entegre tesislerine 1981 yılında Karma Yem Fabrikasını bünyesine alarak, 1983 yılından itibaren ekstraksiyon, rafine ve margarin ünitelerinin tamamlanması ile üretim faaliyetlerine geçilmiştir. Entegre Tesisleri 500 bin m2 büyüklüğünde olup 5 ana 9 yardımcı ünitesi mevcuttur. Entegre tesislerinde 90 000 ton/yıl ayçiçek işleme, 18 000 ton/yıl rafine, 30 000 ton/yıl kahvaltılık margarin veya 39 000 ton/yıl yemeklik margarin ve 144 000 ton/yıl yem üretimi yapılmakta ve çevreyi kirletmemek için atık arıtma ünitesi bulunmaktadır.

Bursa Karacabey de kurulu yağ fabrikası 1976 yılında özel bir kuruluştan satın alınarak bakım, onarım, yenileme ve geliştirme projesi ile hem kapasitesi hem de teknolojisi değiştirildi. Karacabey fabrikasının 5 ana ve 8 yardımcı ünitesi mevcut olup fabrikada 75 000 ton/yıl ayçiçek işleme, 27 936 ton/yıl rafine yağ ve 72 000 ton/yıl fenni yem üretimi yapılmaktadır. Ayrıca çevreyi korumak açısından atık arıtma ünitesi mevcuttur.

Birliğin tüm birim kooperatiflerinde bilgisayar ve otomasyon sistemi kuruludur.

Birlik, ayçiçek, buğday ve arpa ürün alımları, gübre (her cins), tohumluk (hibrit ayçiçeği tohumluğu ve hibrit mısır tohumluğu), zirai ilaç, fenni yem, zirai alet ve ekipman gibi tarımsal girdileri ortaklarının ve üreticilerin hizmetine sunmaktadır. Ayrıca Birlik üretimi olan, rafine ayçiçek yağı ve rafine margarin, vintelize mısır özü yağ satışı, toprak tahlil hizmetleri, sigortacılık, ar-ge, market v.b. hizmetleri ortaklarına sunar. 2003 yılından önceki yıllarda gübre 40-50 bin ton bayilerden ortakların hizmetine sunulurken 2003 yılından sonra bayilik sistemine geçilmiştir. Bayilik sistemi ile 4 mevsim her çeşit gübre mevcut olup 110 bin ton gübre ortaklarının hizmetine sunulmaktadır.

Yapılan bir çalışma ile Tarımsal Satış Kooperatifi ortaklarına kredi ve üretim faktörlerini temin etme açısından diğer tarımsal kooperatifler ile karşılaştırıldığında önde geldiği belirlenmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada da Trakya Birlikte çalışanlarında (yarıdan fazlası) oldukça memnun olduğu tespit edilmiştir. (Özdemir ve İnan, 2003)

Birlik, 2003 yılında ildeki ayçiçeğinin % 70' ini satın alıp ve kendi tesislerinde işlem yaptırmıştır. Birlik tarımsal girdi ve ihtiyaç maddelerinin satışı esnasında aynı kredi, tarla hazırlığı ve ekim giderlerinin karşılanması amacıyla nakdi krediyi ortaklarının kullanımına sunmuştur. Ziraat bankası ve diğer bankalardan kredi alınmayıp kendi öz kaynaklarından karşılanmaktadır(Trakya Birlik 2002/2003 işyılı olağan genel kurul toplantısı, 2004).

Uzunköprü Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifinin 2670 adet ortak sayısı bulunmakta olup 2200 ortak etkin olarak kooperatif hizmetlerinden yararlanmaktadır.

4.9.6. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi:

Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifinin amacı esnaf ve sanatkarların gereksinim duydukları ve tek başlarına sağlayamadıkları kredileri bankaya kefil olmak suretiyle, esnaf ve sanatkarlara sağlamaktadır.

Uzunköprü esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi'nin 700 ortağı vardır. Ortaklarına 1, 3 ve 6 aylık olarak 2 yıla kadar vadeli kredi vermektedir. Ortaklar 15.000 YTL'sına kadar kredi kullanabilmektedir. Uzunköprü esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi başkan, altı kişiden oluşan yönetim kurulu, üç denetçi tarafından yönetilmektedir. Kooperatif bünyesinde üç kişiyi çalıştırmaktadır(Anonim 2005).

4.9.6.1. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifinin Görevleri

A)Üyelerin işletme kurlmaları ve işletmelerini büyütmeleri için kısa ve orta vadeli kredi vermek ,

B) Cari hesap biçiminde açık kredi ve iskonto kredisi sağlamak

Esnaf kredi ve kefalet kooperatifi üyelerinin bankalardan alacağı krediye kefil olur; yeni kendisi üyelerine doğrudan kredi vermeyip ,bankanın ,üyesine vereceği krediye kefil olmaktadır.Kooperatifin verdiği bu hizmet esnaf ve sanatkarların kredi bulmasını kolaylaştırması açısından önemlidir. (Mülayim,2003)

4.10. Uzunköprü İlçesinde Bulunan Tarımsal Amaçlı Fabrika ve İmalathaneler

Çizelge 4.9. Uzunköprü İlçesinde Bulunan Tarımsal Amaçlı Fabrika ve İmalathaneler

Sıra NO	Firma ünvanı	Faaliyet konusu					Üzüm işle
		Un	Yağ	Yem	Pirinç	Mandıra	
1	Aksoylar	-	-	-	X	-	-
2	Alemdar Gıda Santic A.Ş.	-	X	-	-	-	-
3	Altın Gıda San Tic.Ltd	X	-	-	-	-	-
4	Aslıhan Sirke İmalathanesi	-	-	-	-	-	X
5	Ataşlar Gıda San	-	-	-	X	-	-
6	Baş-Sel.Ticaret Ltd	-	-	-	X	-	-
7	Bereket Kardeşler Ltd Ştd	-	-	-	X	-	-
8	Birlik Gıda San.Tic.Şti.	-	X	X	X	-	-
9	Burhanettin Özabacı	-	-	-	-	X	-
10	Buzcular San.Tic.Aş	X	X	X	X	-	-
11	Celal Engin Süt Mam Ltd	-	-	-	-	X	-
12	Doruk Gıda Tic Ltd Şti	-	-	-	X	-	-
13	Emin Tarım San.Tic.Ltd	-	X	-	X	-	-
14	Emniyet Gıda Tic Ltd Şti	-	-	-	X	-	-
15	Erkler Gıda Tarım Tic Aş	X	X	-	X	-	-
16	Fatma Çakır	-	-	-	X	-	-
17	Gülperi Gülpınar	-	-	-	X	-	-
18	Güney Gıda Tic.Ltd	-	-	-	-	X	-
19	İşbaşaranlar Ltd Şti	-	-	-	-	X	-
20	Kale Tarım San.Tic.A.Ş.	-	X	-	X	X	-
21	Kavacık Un Fabriyası	X	-	-	-	-	-
22	Mert Gıda San Tic.A.Ş.	-	-	-	X	-	-
23	Okurlar Tic	-	-	-	X	-	-
24	Öz-Buzcu Gıda San.Tic.Aş	X	-	-	X	-	-
25	Özdimetokalı Gıda San Ltd	-	X	-	-	-	-
26	Öz-Durmaz Ltd Şti	-	-	-	X	-	-
27	Öz-Kayalı Gıda San Tic.A.Ş.	-	-	-	X	-	-
28	S.S. Yeniköy Kalkınma Koop	-	-	-	-	X	-
29	Serhat Gıda San Tic Ltd Şti	-	X	-	X	-	-
30	Simeks (Hamidiye) Tic Ltd Şti	-	-	-	X	-	-
31	Tekel Şarap İmalathanesi	-	-	-	-	-	X
32	Tezcanlar San Tic A.Ş.	-	X	-	X	-	-
33	Torun Paz.A.Ş.	-	-	-	X	-	-
34	Uz-El Tic.Ldt.Şti	-	-	-	X	-	-
35	Uz-Yem San Tic.A.Ş.	-	X	X	-	-	-
36	Veysel Gavuzoğlu	-	-	-	X	-	-
37	Yağcı Kardeşler Tic Aş	X	X	-	X	-	-
38	Yunus Gıda San Tic.Ltd.	-	-	-	X	-	-
	T O P L A M	6	11	3	26	6	2

Kaynak : Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.7

Uzunköprü ilçesinde 6 adet un fabrikası, 11 adet yağ fabrikası, 3 adet yem fabrikası, 26 adet çeltik fabrikası, 6 adet mandıra, 2 adet üzüm işleme bulunmaktadır. Tarıma dayalı ekonomiye sahip ilçede bu fabrika ve imalathaneler ilçede yaşayan halka büyük istihdam olanakları sağlamaktadır. Buzcular Sanayi A.Ş 2004 yılında Türkiye'nin ilk 500 sanayi firması arasına girmiştir. İlçede yetiştirilen tarım ürünleri bu fabrika ve imalathanelerde işlenerek ulusal ve uluslar arası pazarlara sunulmaktadır.

4.11. Uzunköprü İlçesindeki Tarla Ürünleri

Çizelge 4.10.Uzunköprü İlçesindeki Tarla Ürünleri

Ürün adı	Ekim alanı (ha)	Dekara verim (kg)	Üretim (ton)
Buğday	39,000	550	214.500
Arpa	600	350	2.100
Yulaf	100	400	400
Çeltik	5760	900	51840
Nohut	75	140	105
Fasülye Kuru	75	200	150
Şeker Pancarı	800	6000	48000
Kabak Çekirdek	600	75	450
Süpürge	2400	170	4080
Ayçiçeği	22315	260	58019
Soğan Kuru	150	2000	3,000
Sarmısak Kuru	25	800	200
Patates	15	2000	300
Yonca	75		1125
Mısır	450	800	3,600
Susam	50	75	37,5

Kaynak : Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.12

Uzunköprü ilçesinde 2005 yılında hava ve iklim şartlarının uygun gitmesi sonucunda tarım ürünlerinde yüksek bir üretim sağlanmıştır. 214.500 ton buğday, 51.840 ton çeltik, 58.019 ton ayçiçeği üretilmiştir. Üretilen ürünler fabrikalarda yağ, un, pirince dönüştürülerek ulusal pazarın gıda ihtiyacı karşılanmıştır. Üreticiler yüksek

verim elde etmekten memnun olmakta. Fakat tarımsal ürün fiyatlarının geçmiş yıllara göre düşük olması üreticilerin maddi olarak zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Üretilen buğdaydan 64.350.000.000.000 TL, çeltikten 33.696.000.000.000 TL, ayçiçeğinden 29.009.000.000.000 TL. üreticiler gelir elde etmiştir.

4.12. Uzunköprü İlçesindeki Sebze Ürünleri

Çizelge 4.11. Uzunköprü İlçesindeki Sebze Ürünleri

Ürün adı	Ekim alanı (ha)	Dekara verim (kg)	Üretim (ton)
BAKLA TAZE	50	800	40
BAMYA TAZE	5	300	15
BARBUNYA	4	500	20
BEZELYE TAZE	5	600	30
BİBER SIVRI	50	2500	250
BİBER DOLMALIK	15	2000	300
DOMATES	70	2240	3200
FASÜLYE TAZE	15	800	120
HAVUÇ	1	2500	25
HIYAR	15	2000	300
SAKIZ KABAK	11	10000	110
BALKABAĞI	14	1500	210
ISPANAK	25	700	175
KARPUZ	1,325	3500	46,375
KAVUN	350	1000	3,500
LAHANA BEYAZ	10	1500	150
MARUL GÖBEKLİ	1	2000	20
MARUL KIVIRCIK	1	2000	20
PATLICAN	50	1000	500
PIRASA	7,5	20000	150
SARIMSAK TAZE	10	600	60
SOĞAN	150	3000	2000
TURP BAYIR	1	1000	10

Kaynak : Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.12

Uzunköprü ilçesinde 25 çeşit sebze üretilmektedir. Son yıllarda seracılık faaliyetlerinin atması köylerde bahçecilik ile uğraşan nüfusunda fazla olması bu çeşitliliğin artmasına büyük katkı sağlamaktadır. Köylerde yaşayan üreticiler hem

kendilerine gelir sağlamakta hem de halkın taze ve ucuz sebzeler yemesini sağlamaktadırlar.

4.13. Uzunköprü İlçesindeki Toplu Meyve Ürünleri

Çizelge 4.12. Uzunköprü İlçesindeki Toplu Meyve Ürünleri

Ürün adı	Ekim alanı (ha)	Dekara verim (kg)	Üretim (ton)
BAĞ	1253	730	9146
ÇİLEK	0,5	300	0,150
ARMUT	1,6	30	225
ELMA	3,5	40	469,6
ERİK	0,4	25	16,4
ŞEFTALİ	3,4	31	160
CEVİZ	2,2	40	28
KAYISI	0,1	18	100,9

Kaynak : Uzunköprü İlçe Tarım Brifingi ,2005,s.12

Uzunköprü ilçesinde meyve ürünleri olarak en fazla üzüm yetiştirilmektedir. Yetiştirilen üzümler hem özel sektör hem de tekel tarafından satın alınmaktadır. Diğer meyve çeşitlerinin daha az yetiştirilmesinin nedeni üretim alanlarının ve yetiştirici sayısının az olmasıdır.

5. TÜRKİYE’DEKİ TARIMSAL AMAÇLI VE TARIM DIŞI KOOPERATİFLER

Türkiye’de tarımsal amaçlı kooperatifler ve ortak sayıları Çizelge 5.1’de verilmiştir. Görüldüğü gibi, değişik konulardaki tarımsal amaçlı birim kooperatif sayısı toplam 8.064 tane olup, bunun 2.937 adedi tarımsal kalkınma kooperatifidir. Bunun nedeni, tarımsal kalkınma kooperatifleri adı altında dört tip kooperatifin (Köy Kalkınma Kooperatifleri, Orman Köyleri Kalkındırma Kooperatifleri, Hayvan Üreticileri Tedarik ve Pazarlama Kooperatifleri ve Çay İstihsal ve Satış Kooperatifleri) mevcut olmasıdır. Kooperatiflerin toplam ortak sayıları 5.013.782 tane olup, en fazla ortak sayısı pancar ekicileri kooperatifinde olduğu görülmektedir. Pancar ekicileri kooperatifinin ortak sayısının fazla olması, Türkiye’de her şeker fabrikasının bir kooperatif olması ve pancarlarını işlemek üzere şeker fabrikasına getiren şeker pancarı üreticilerinin, kooperatife ortak olmak zorunda olmalarından kaynaklanmaktadır (İnan, 2004).

Çizelge 5.1. Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatifler ve Ortak Sayıları
(Haziran 2004)

Kooperatif Türü	Tabii Olduğu Yasa	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Birlik Sayısı	Mrkz Birliği Sayısı
1.Pancar Ekicileri	1163	31	1.772.450	-	1
2.Su Ürünleri	3476	413	21.719	8	-
3.Sulama	1163	2.157	252.620	7	1
4.Tarımsal Kalkınma	1163	2.937	728.588	60	-
a.Köy Kalkınma	1163	1.566	-	17	1
b.Ormancılık	1163	1.191	119.702	21	1
c.Hayvancılık	1163	131	-	14	-
d.Çay	1163	49	-	7	1
5.Tarım Kredi	3186	2.127	1.464.860	16	1
6.Tarım Satış	4572	331	740.545	17	-
7.Tütün Tarım Satış	4572	68	33.000	-	-
TOPLAM		8.064	5.013.782	108	7
Türkiye Milli Kooperatifler Birliği	1163				1

Kaynak: İnan, Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli, 2004, s.116

Ülkemizde tüm kooperatif çeşitleri sayı olarak fazla olmalarına karşılık, aralarında işbirliği bulunmamaktadır. Çiftçi kendisine farklı hizmet veya fayda sağlayan çok sayıda kooperatife (tarım kredi, tarım satış ve tarımsal kalkınma gibi) birden ortak olmakta ve bu da çiftçi açısından zaman ve işgücü kaybına neden olmaktadır (Özdemir, 1990).

Ülkemizde ki tarım dışı kooperatifler şu şekildedir;

- Tüketim Kooperatifleri
- Yapı Kooperatifleri
- Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
- İşçi Üretim Kooperatifleri (Çıkın ve Karacan, 1994)

5.1. Kooperatiflerde Başarı Kavramı

Gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda kooperatifler toplumsal gelişmenin özellikle kırsal kalkınmanın başlıca aracı olarak kabul edilmektedirler. Hızlı sanayileşmenin nedeniyle kırsal kesimden kentsel kesime kaynak aktarımının gerçekleştirilmesinde kooperatiflerin önemi giderek artmaktadır.

Kooperatif demek işletme demektir. Birçok kooperatif sanayi ve ticari alanlarda büyük ölçekli faaliyetler yürütmektedir. Ortaklar ve yönetim kurulu üyeleri bu gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde yeterli bilgiye sahip değildirler. Bundan dolayı kooperatif işletmelerin yönetiminin profesyonellere bırakılması zorunludur. Profesyonel yöneticinin görevi kooperatif işletmenin üretimini ortak işletmelerin ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirmektir.

Kooperatiflerin başarılarının değerlendirilmesinde kullanılan ekonomik ölçütler; (Çıkın ve Karacan, 1994)

- Verimlilik
- Ortak ihtiyaçlarını karşılama derecesi
- Ortak başına yatırım
- Ortak sayısındaki değişimler
- Ortakların yükümlülüklerini yerine getirme durumu
- Ortaklık payları (sermaye), yedek akçe, diğer fonlar ve yatırım fazlasının mevcut durumu ve gelişme seyri.

- Net gelir-gider fazlası
- Kapasite kullanım oranı

5.1.1. Kooperatiflerde Etkinliğin ve Başarının Ölçülmesinde Kullanılan Ölçütler

Kooperatiflerde etkinliğin ve başarının ölçülmesinde amaca yönelik yaklaşımı deneyen çalışmalar ağırlık kazanmaktadır.

Amaca yönelik yaklaşıma göre, bir kooperatifte başarı veya etkinliğin ölçülmesi kooperatifin planlanan hedeflere ne ölçüde ulaştığının saptanması esasına dayanır. Bunun için kooperatifin hedef büyüklüğünün saptanması gerekir.

Bir iş yılı sonunda kooperatifin gerçekleştirdiği amaç belirlenir. Belirlenen bu değer daha önce belirlenmiş bulunan toplam amaç değerine bölünerek kooperatifin başarı veya etkinlik derecesi bulunmuş olur.

Kooperatifler için uygun başarı veya etkinlik kavramları;

- Yönetmel etkinlik veya başarı
- Kalkınma etkinliği veya başarısı
- Ortaklara yönelik etkinlik veya başarı

1. Yönetmel Etkinlik veya Başarı

Yönetmel etkinlik veya başarı kavramında kooperatifin amaçlarını ne oranda gerçekleştirdiğine bakılarak ölçülür. Yönetmel etkinlik, yönetimin amaçları gerçekleştirmedeki başarısının ölçütüdür. Yönetmel etkinlik şu hususlara bağlıdır;

- Amaçların ortakların çoğunluğunun beklentisine cevap verebilecek şekilde belirlenmesine
- Amaçların gerçekleşme doğrultusunda rasyonel kararlar alınabilmesine
- Kararların uygulanışı sırasında başarılı sonuç alınması için yeterince çaba harcanmasına

2. Kalkınma etkinliği veya başarısı

Kooperatifler toplumsal kalkınma çabalarına önemli katkıda bulunurlar. Ancak bu katkılar kooperatiflerin asıl amaçlarını gerçekleştirirken ikinci derece ortaya çıkan

etkiler şeklindedir. Bu etkilerin düzeyi kooperatiflerin amaçlar sistemi ile ulusal kalkınma politikasının amaçlar sisteminin ne ölçüde uyumlu olduğuna bağlıdır.

3. Ortaklara yönelik etkinlik veya başarı

Kooperatiflerde başarı durumu araştırılırken ortakların kooperatiflere duydukları ilginin nedenleri ve düzeyleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Ortak olma, kooperatifin sunduğu hizmetlerden yararlanma sıklığı veya düzeyi gibi göstergeler bu ilginin ortaya konmasında yeterli olabilmektedir. Ortakların amaçları ile kooperatif işletmenin ve bir bütün olarak kooperatif sisteminin amaçları arasındaki bağlantılar ortaya konularak kooperatifin ortakları için ortaya koyduğu faaliyetlerin etkinliği belirlenebilir.

Kooperatiflerde etkinlik ve başarı kavramlarını özetleyecek olursak : (Çıkın, 1994) .

1. Kooperatiflerin başarısının kooperatif, işletmelerin faaliyet sonuçlarına bakılarak karlılığa dayalı olarak ölçmenin pek anlamlı olamayacağı
2. Kooperatiflerin başarısını gerçekçi bir şekilde saptanabilmesi için ;
Ekonomik kavramların ve kooperatifçilik teorisinin iyi bilinmesi
Kooperatifin çeşitli alt sistemleri arasındaki ve kooperatifin dış çevre ile olan ilişkilerinin iyi bir şekilde analiz edilmesi
Kooperatifin amaçlar sisteminin tüm ayrıntılarının ortaya konulması gerekir.
3. Planlanan amaçların gerçekleşme durumunu ölçmek için uygun bir başarı ölçme yönteminin bulunabileceği
4. Kooperatiflerde başarının ulusal kalkınmaya sağladığı katkı yönetim ve ortaklar açısından ayrı ayrı belirlenmelidir (Çıkın, 1994).

5.1.2.Kooperatiflerde Verimlilik Kavramı

5.1.2.1. Verimlilik

Verimlilik çeşitli mal ve hizmetlerin üretimindeki kaynakların emek, sermaye, arazi, malzeme, enerji, bilgi ve etken kullanımınıdır.

Verimlilik üretilen mal ve hizmetlerin miktar ve kalitesi ile bunları üretmek için kullanılan kaynaklar arasındaki ilişki olarak açıklanabilir (Prokopenko, 1992).

Verimliliğin gerçek ekonomik kalkınmanın, sosyal ilerlemenin, hayat standartı artışının tek nedeni olarak gösterilmesi yanlış olamayacaktır (Prokopenko, 1992).

Verimliliği etkileyen faktörler iki gruba ayrılır.

1-Dış Faktörler

2-İç Faktörler

Dış faktörler işletmenin denetimi dışında, iç faktörler ise işletmenin denetimi altında faktörlerdir.

1-İÇ FAKTÖRLER

A)Katı Faktörler

Ürün

Fabrika ve teçizat

Teknoloji

Malzeme ve enerji

B)Esnek faktörler

İnsan

Organizasyon ve sistemler

Çalışma metotları

Yönetim biçimleri

2-DIŞ FAKTÖRLER

A)Yapısal Faktörler

Ekonomik

Nüfus ve sosyal

B)Doğal Kaynaklar

İnsan Gücü

Arazi

Enerji

Hammadeler

C)Hükümet ve altyapı

Kurumsal mekanizmalar

Politika ve stratejiler

Altyapı

Kamu işletmeleri

5.1.3.Başarı Ölçümünde Kullanılan Oranlar

5.1.3.1.Bilanço Analizi

5.1.3.1.1.Bilançonun Tanımı

Vergi usul kanunumuzun 192. maddesine göre bilanço envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş özetidir(İnan, 1998).

Genel bilanço formülü şöyledir:

$$\text{Varlıklar} + \text{Alacaklar} = \text{Sermaye} + \text{Borçlar}$$

Bilançonun varlıklar ve alacaklar toplamı aktifi, sermaye ve borçlar toplamı pasifi oluşturur. Bilanço özel bir günde işletmenin mali durumunu gösteren yazılı bir belgedir (İnan, 1998).

5.1.3.2. Bilanço Oranları

5.1.3.2.1.Cari Oran

Döner varlıklar değerinin kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunan bilanço oranı işletmenin borç ödeme kapasitesini gösteren bir ölçüdür. Bu başarı ölçüsüne cari oran denir.

$$\text{Cari oran} = \text{Döner varlıklar} / \text{Kısa vadeli borçlar}$$

Bu oranın birden büyük olması gerekir. Birden küçük oran işletmede döner sermayenin yeterli düzeyde olmadığını ve bu nedenle, mevcut döner sermaye ile kısa vadeli borçların ödenemeyeceğini gösterir. Cari oranın 2 civarında olması iyi, 1.5 ile 2 arasında olması yeterli kabul edilir. Bu oranın 2'den büyük olması stoklarda fazlalık ve yatırımlarda bir aksaklık anlamına gelebilir(İnan, 1998).

5.1.3.2.2.Likidite Oranı

Likit varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesiyle bulunan mali rasyoya likidite oranı denir.

$$\text{Likidite oranı} = \text{Likit varlıklar} / \text{Kısa vadeli Borçlar}$$

Bu oranın 1 civarında olması istenmektedir. Bir den küçük olması likit varlıklarla kısa vadeli borçların ödenemeyeceğini göstermektedir. Likidite oranı çok yüksek ise işletmedeki sermayenin bir kısmı tam olarak kullanılmıyor demektir (İnan, 1998).

5.1.3.2.3. Öz Sermayenin Uzun Vadeli Borçlara Oranı

Öz Sermayenin Uzun Vadeli Borçlara Oranı işletmenin uzun vadeli borçlarını borç ödeme kapasitesini gösteren bir başarı ölçüsüdür. Bu oranın 1'den yüksek olması işletmenin uzun vadeli kredi bulmada avantajlı olduğunu gösterir.Net kar düşük olduğu zaman bu durum ciddi sorunlar yaratabilir. Bu oranın 1'den düşük olması uzun vadeli

borçları öz sermayeden fazla olacağından borç faiz oranının karlılık oranından yüksek olması işletmenin zarar ettiğini gösterir(İnan, 1998).

5.1.3.2.4. Yatırım Sermayesi Karlılık Oranı

Toplam yatırım sermayesi ile bunun geliri arasındaki ilişkiyi açıklayan karlılık oranı net kara borç faizlerinin ilavesi ve toplam sermayeye oranlanması ile bulunur. Bu orana ekonomik rantabilite de denir. Formülü şöyledir (İnan, 1998).

$$\text{Yatırım sermayesi karlılık oranı} = \left(\frac{\text{Net kar} + \text{Borç faizleri}}{\text{Yatırım Sermayesi}} \right) * 100$$

Bu oranın yüksekliği işletmenin karlı, yani ekonomik açıdan etkin çalıştığını gösterir. Ülkemizde çok kullanılan bir başarı ölçüsüdür. Yabancı sermayenin faizi bu oran içinde gösterildiğinden, işletmenin kendi sermayesinin karlılık oranının da ayrıca hesaplanması gerekir. Öz sermaye karlılık oranına mali rantabilite de denir. Mali rantabilite hesabı için net kar öz sermayeye oranlanır.

$$\text{Özsermaye karlılık oranı} = \frac{\text{Net kar}}{\text{Öz sermaye}} * 100$$

Bu oranları yorumlayabilmek için cari faiz oranının ya da işletmenin borçlarına uygulanan faiz oranının bilinmesi gerekir(İnan, 1998).

6.UZUNKÖPRÜ İLÇESİN'DEKİ KOOPERATİFLERİN KALİTATİF ANALİZİ

6.1.Sulama kooperatifleri

6.1.1.Bayramlı

Bayramlı sulama kooperatifinin normal değerlerde kar sebebi ortaklarının aidatlarını zamanında ödemesi, süt komisyon gelirlerinin zamanında tahsil edilmesi ve kooperatif bünyesinde ortaklarına dağıtılmak suretiyle değişik kalemlerde (süt, peynir, yem, küspe) yapmış olduğu satışlardan elde edilmektedir. Sulama amacıyla su kuyuları açtırılmış ve ortaklara daha ucuz maliyetle sulama imkanı sağlanmıştır. Uzun vadeli yatırımlarda bulunulmaması kooperatifin giderlerini karşılayacak gelire sahip olmasını sağlamıştır.

6.1.2.Değirmenci

Sulama kooperatifi olmasına rağmen bir önceki yıl değirmenci göletinde su seviyesi düşük olması sebebiyle çeltik ekmeme kararı alınmıştır. Bundan dolayı kooperatifin sulamadan elde ettiği gelirler azalmıştır. Ayrıca kooperatif ortaklarının ödemelerini zamanında veya hiç yapmamalarından dolayı giderlerini karşılayamamış ve dönemi zararla kapatmıştır.

6.1.3.Karayayla

Karayayla sulama kooperatifinin normal değerlerde kar sebebi ortaklarının aidatlarını zamanında ödemesi, süt komisyon gelirlerinin zamanında tahsil edilmesi ve kooperatif bünyesinde ortaklarına dağıtılmak suretiyle değişik kalemlerde (süt, peynir, yem, küspe) yapmış olduğu satışlardan elde edilmektedir. Sulama amacıyla su kuyuları açtırılmış ve ortaklara daha ucuz maliyetle sulama imkanı sağlanmıştır. Uzun vadeli yatırımlarda bulunulmaması kooperatifin giderlerini karşılayacak gelire sahip olmasını sağlamıştır.

6.1.4.Balabanköy

Kooperatif sulama sahası dışında kalan arazilerinde sulanabilmesi için köye ait mevcut sulama göletini kullanmak amacıyla yeni sulama kanalları yapmıştır. Böylece atıl durumda olan Balabanköy göleti sulama amaçlı kullanılarak ortakların ve kooperatifin geliri arttırılmıştır. Balabanköy sulama kooperatifi yeni kurulduğundan ve ortaklarının kalkınma kooperatifi ile aynı olduğundan dolayı giderleri kalkınma kooperatifi tarafından karşılanmaktadır.

6.1.5.Sazlımalkoç

Kooperatif üyelerinin kooperatife olan sulama aidat borçlarını zamanında ödememesi kooperatifi maddi açıdan zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle kooperatif 2004 yılında 3.039.000.000 TL'sı elektrik borcunu ödeyememiştir ve faaliyette bulunamamıştır. Ancak geçmiş yıl alacağı olan 82.000.000.000 TL'sının 3.000.000.000 TL'sını tahsil edebilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere bu sulama kooperatifinin üyelerinin sorumluluklarını zamanında yerine getirmediğini, aidatlarını ödemediklerin, yönetimin idarecilik vasfını yerine getirmediğini görmekteyiz.

Kooperatifin geçmiş dönem borcu olarak 87.000.000.000 TL elektrik, 921.000.000 TL'sı muhasebeci, 1.491.000.000 TL'sı vergi dairesine borcu bulunmaktadır. Kooperatif ortaklarının kooperatifçilik ilkelerinden ortağın ekonomik katılımı ilkesini yerine getirmediği görülmektedir. Kooperatif yöneticileri üyelerin aidatlarını ödememesinden dolayı elektrik borçlarını ödeyememiş ve bu nedenle sulama hizmetini durdurmuşlardır. Bu nedenle ortaklar kuruyan çeltik sahalarından dolayı büyük zarara uğramış yönetim ve ortaklar mahkemelik olmuşlardır.

6.1.6.Altınyazı

Uzunköprü'nün en büyük barajı Altınyazı'da olmasına rağmen sulama kooperatifi sadece kara mahsulü sulaması için barajı kullanmış, çeltik tarımı yapmamıştır. Bundan dolayı sulama geliri düşüktür. Ortaklarına pancar ekimi konusunda yardımcı olmuş ve bunun için yeni beton kanallar inşa edilmiş, var olanlar tamir edilerek ortakların hizmetine sunulmuştur. Altınyazı barajının suyunu kullanma yetkisi Karasaz sulama kooperatifine kiralanmıştır.

6.1.7.Sığırcılı

Sığırcılı sulama kooperatifi Meriç nehrinden yararlanarak ovada çeltik ekimi yapmaktadır. Kooperatif ortakları yönetim ile uyumlu bir şekilde çalışmakta, faaliyetler yapılırken işbölümü yapılmakta, kooperatife sahip çıkmaktadırlar. Bu sebeple kooperatif başarılı bir şekilde ortaklarına altyapı hizmetleri sunmaktadır.

6.1.8.Malkoç

Yer altı sularının kullanılması amacıyla 03/06/2005 tarihinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının izniyle Edirne valiliğinin 387/5829 sayılı onayıyla kurulmuştur. Mevcut üye sayısı 40 olup şu anda faaliyeti yoktur. Yeraltı sularının kullanılması amacıyla kuyu açılması için köy hizmetleri ile işbirliği içindedir.

6.1.9.Başağıl

Geçmiş dönemlerde kooperatifin sulama sahasında bulunan çeltik arazileri özel şahıslara kiralanmaktaydı. Sulama göletinin suyu da aynı kişilere kiralanarak şahısların ve kooperatifin gelir elde etmesi sağlanmaktaydı. Daha sonra kooperatif ortakları kiraya verme işinden vazgeçip arazileri ve göleti kendileri çeltik ekerek değerlendirmeye başlamışlardır. Bu şekilde kooperatif ve ortaklarının gelirleri artmıştır. Göletten yapılan sulamaya ek olarak kooperatif ortakları tarafından açılan artezyen kuyuları vasıtasıyla sulanan birin alanın arttırılması sağlanmıştır.

6.1.10.Kırcasalih

Kırcasalih sulama kooperatifi şu anda mevcut sulama kooperatifleri içerisinde köy hizmetlerinin açmış olduğu yeraltı sulama suyu kuyusu bakımından en fazla sayıya sahip sulama kooperatifidir. Ortakların çeltik ekimi için gerekli sulama ihtiyacını karşılamaktadır. Ortak sayısı olarak sulama kooperatifleri içinde en fazla ortağa sahip kooperatiftir.

6.1.11.Ömerbey

Geçmiş yıllarda köy hizmetleri tarafından açılmış olan yeraltı sulama suyu kuyuları kooperatif tarafından kullanılmamıştır. Fakat komşu köyleri olan Başağıl köyü sulama kooperatifi ortaklarının çeltik ekimine başlaması ve gelirlerinin artması üzerine bunu örnek alan Ömerbey sulama kooperatif ortakları da çeltik ekmeye karar vermişlerdir. Bu amaçla daha önce atıl vaziyette duran yeraltı sulama suyu kuyuları kullanılmaya başlanmıştır.

6.1.12.Aslıhan

Aslıhan sulama kooperatifinin karlı çalıştığını görmekteyiz. Kooperatif ortaklarına daha fazla sulama imkanı verecek 2. sulama sahasının açılmasını sağlamıştır. Sulama sahalarındaki tüm altyapı çalışmaları, kuyu enerji hattı bakımları ve gerekli malzemeler kooperatif tarafından sağlanmıştır. Kooperatif ortakları da üzerlerine düşen maddi yükümlülükleri zamanında yerine getirmişlerdir.

6.2.Tarımsal kalkınma kooperatifleri

6.2.1.Balabankoru

Balaban kuru tarımsal kalkınma kooperatifinin karlı çalıştığını görmekteyiz. Kooperatif ortaklarının çeltik ekimi için gerekli olan konularda yatırımlar yaparak daha iyi şartlarda çalışmalarını sağlamıştır. Bu çalışmalar şunlardır.

Ustaların hizmetine sunulmak üzere iki bina yapılmış, yeni trafo kurulmuş, pompalar değiştirilmiş, su kanalları tamir edilerek kooperatif ortaklarının hizmetine sunulmuştur. Kooperatif ortakları kooperatife sahip çıkarak maddi sorumluluklarını zamanında yerine getirmektedirler. Karasaz kooperatifi ile başarılı bir işbirliği gerçekleştirilerek yeni trafoların kurulması gerçekleştirilmiştir. Kooperatifçilik ilkelerinden kooperatifler arası işbirliği ilkesinin başarılı bir şekilde uygulandığını görmekteyiz.

6.2.2.Eskiköy

Eskiköy tarımsal kalkınma kooperatifinin ortaklarının maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi, ortakların kooperatifin çalışmalarını makine ve işgücü ile

desteklemeleri yapılan çalışmaların başarılı sonuçlar vermesini sağlamıştır. Kooperatif kendi biçerdöverini buğday ve ayçiçeği hasadında kullanmış, çeltik harmanında ise 4 adet biçerdöver kiralama yoluna giderek çeltik hasadının biran önce yapılmasını sağlamıştır.

6.2.3.Yeniköy

Yeniköy tarımsal kalkınma kooperatifi geçmiş yıllarda kendi özsermayesi ile kurduğu mandıra aracılığıyla ortaklarından aldığı sütü peynir, yoğurt olarak değerlendirmekteydi. Daha sonra banka kredisi alınarak açılan kaşar üretim tesisinde üretilen kaşarların pazar problemi nedeniyle satılamaması sonucunda kooperatif nakit darboğazına girmiş hatta ortaklarından aldığı sütlerin parasını ödeyemez duruma gelmiştir. Bu olaydan sonra kooperatif devamlı zarar etmiş ve ortakların kooperatife olan inancı kaybolduğundan desteklerini çekmişlerdir. Kooperatif peynir üretimi için gerekli sütü bulamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle 2004 yılı Haziran ayı sonundan itibaren üretimini durdurmuştur. Yönetim kurulunun özel sektörden hammadde ve kredi bulma çabaları da başarısızlık ile sonuçlanmıştır.

6.2.4.Turnacı

Turnacı tarımsal kalkınma kooperatifi sahibi olduğu binayı iplik üretimi için bir firmaya kiraya vermiştir. Bu şekilde elde edilen kira geliri ile kooperatifin giderleri karşılanmaktadır. Bu nedenle kooperatif başarılı gözükmektedir.

6.2.5.Merkez

Biçerdöver sahipleri tarafından kurulmuş olan kooperatif giderlerini karşılayamamaktadır. Ortakların maddi durumları iyi olmasına rağmen kooperatife karşı olan maddi sorumluluklarını zamanında yerine getirmemeleri kooperatifin zarar etmesine neden olmaktadır. Ortakların kooperatifçilik ilkelerinden ortağın ekonomik katılımı ilkesini yerine getirmediğini görmekteyiz.

6.2.6.Kavakayazma

Kavakayazma tarımsal kalkınma kooperatifi ortakları maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemektedir. Kooperatif yönetimi 2004 yılında

6.324.407.360TL'lık alacağını tahsil etmek amacıyla icraya vermiş, 19.303.000.000TL'lık eski dönem alacağını ise tahsil edemediği gibi kooperatifin yeterli bütçesi olmadığından dolayı icra işlemi bile yapılamamıştır. Kooperatif ortaklarının kooperatife daha fazla sahip çıkması gerekmektedir. Kooperatif ortaklarının kooperatifçilik ve kooperatifçilik ilkeleri konusunda daha fazla bilgilendirilmesi sağlanmalı ve yönetime bu konuda bilgisi olan kişiler getirilmelidir.

6.2.7.Kurtbey

Kooperatif bir belde kooperatifidir. Ortaklar arasındaki görüş ayrılıklarından dolayı ortaklar ve yönetim mahkemelik olmuş ve kooperatifin faaliyetleri sekteye uğramıştır. Kooperatif almış olduğu biçerdöverin borcu olan 66.933 euro'yu zamanında ödeyememiştir. Bu olaylar yıllardır başarılı bir şekilde faaliyette bulunan kooperatifi yıpratmaktadır. Buna rağmen kooperatif faaliyetleri sonucunda kar sağlamıştır. Kooperatif ortaklarının fikir ayrılıklarını bir tarafa bırakarak kooperatife eskisi gibi sahip çıkması gerekmektedir. Ortaklar kişisel çıkarları yerine ortak çıkarlarını gerçekleştirmeyi amaç edinmeli ve bunun için çalışmalıdırlar.

6.2.8.Saçlımüsellim

Kooperatif faaliyetlerini sulama amaçlı sürdürmektedir. Ortaklarının çeltik ekiminde toplu sulama ihtiyacını gidermek amacıyla altyapı ve organizasyonu gerçekleştirmektedir.

6.2.9.Çiftlikköy

Çiftlikköy tarımsal kalkınma kooperatifi ortaklarına ait sütün pazarlanması işini gerçekleştirmektedir. Kooperatif gelirleri bu işten alınan komisyonlardan elde edilmektedir. Fakat sütün pazarlandığı firma ekonomik durumdaki durgunluğu bahane ederek ödemelerde güçlükler çıkarmaktadır. Kooperatiflerin şu anda karşılaştığı problemlerden biri olan finansman problemi Çiftlikköy tarımsal kalkınma kooperatifinde de karşımıza çıkmaktadır.

6.2.10.Kurduköy

Kooperatif ortaklarına çeltik ekimi, biçerdöver hizmeti vermektedir. 2004 yılında 1980 dekar çeltik ekimi, 2144 dekar ayçiçeği, 2228 dekar buğday, 976 dekar çeltik biçim hizmeti kooperatif tarafından ortaklara verilmiştir. Buna karşılık ortaklar biçim ücretlerini zamanında ödemeyerek biçerdöver giderlerinin gecikmeli ödenmesine sebep olmuşlardır. Buna rağmen kooperatif faaliyetlerini kesintisiz olarak gerçekleştirmiş ve dönemi karla kapatmıştır. Kooperatifçilik ilkelerinden ortağın ekonomik katılımı ilkesinin ortaklar tarafından yerine getirilmediğini görmekteyiz.

6.2.11.Kırcasalih

Kırcasalih tarımsal kalkınma kooperatifi ortaklarına sadece çeltik kurutma hizmeti vermektedir. Bu faaliyet belli dönemlerde verildiği için kooperatif yılın geri kalan kısmını atıl olarak geçirmektedir. Kooperatif vermiş olduğu hizmetlerin çeşidini arttırarak ortaklarına daha yararlı olabilir.

6.2.12.Salarlı

Salarlı tarımsal kalkınma kooperatifi çeltik sulama işini ergene nehrini kullanarak yapmaktadır. Fakat Çorlu, Çerkezköy bölgesine kurulan fabrikaların atıklarını ergene nehrine dökmesi ergene nehrinin suyunun kirlenmesine neden olmuştur. Ergene nehrinin çok kirli olmasından dolayı 2001 yılında çeltiklerde sulama suyundan kaynaklanan hastalık meydana gelmiş ve çeltiklerin başak çıkarma döneminde tüm çeltik sahası toplu olarak kurumuştur. Kooperatif ortakları bu nedenle uzun süre çeltik ekimi yapmamış bu da kooperatifin sulama gelirlerinden mahrum kalmasına neden olmuştur. Kooperatif geçmiş dönemlerden gelen borçları ve giderlerinden dolayı zarar etmiştir. Kooperatif ortağı büyük çiftçiler kendi sahalarını sulamak amacıyla kendi imkanlarıyla artezyen kuyuları açmak suretiyle çeltik ekimini gerçekleştirmişlerdir.

6.2.13.Çakmak

Çakmak tarımsal kalkınma kooperatif çeltik ekimim amacıyla sulama faaliyetinde bulunmaktadır. Kooperatif ortaklarına çeltik ekimi için gerekli olan altyapı, araç, gereç, elektrik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kooperatifin geçmiş yıllardan olan

elektrik borcu taksitlendirilerek ödenmiştir. Ovadaki arazilerin toprak reformu tarafından arazi tapulaştırma ve sulama projesi kapsamına dahil edilmesiyle yerler düzlemeye girdiğinden dolayı kooperatif uzun bir süre sulama faaliyetinde bulunamamıştır. Bundan dolayı ortaklar ve kooperatif zarara uğramışsa da tekrar çeltik ekilmeye başlanması kooperatifin kısa sürede kara geçmesini sağlamıştır.

6.2.14.Kiremitçisalih

Kooperatif ortakları 2004 yılında çeltiklerde kırmızı dane oranının yüksek çıkmasından dolayı çeltik sahasında ekim yapmamışlardır. Saha başka tarım ürünleri ekilerek değerlendirilmiştir. Bundan dolayı kooperatifin sulama gelirleri kesilmiş, ortakların ektiği ürünlerin tamamı su taşkınları nedeniyle zarar görmüştür. Kooperatif gelirlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

6.2.15.Dereköy

Or-köy tarafından Dereköy'e entegre süt işleme tesisi kurulmuştur. Fakat bu entegre tesis kooperatif yönetimdekilerin yeterli işletme ve kooperatifçilik bilgisine sahip olmamasından dolayı iyi yönetilememiş zarar edip kapanmıştır. Tesis Orköy'den sağlanan banka kredileri ile kurulmuştur. Fakat kredi geri ödemeleri zamanında yapılamamış ve tesis kapatılmıştır. Şu anda tesis atıl bir vaziyette tutulmaktadır. Bu durum kooperatif zararlarının artarak devam etmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı kooperatif ortaklarının bir bölümü maddi olumsuzluklardan etkilenmemek için ortaklıktan ayrılmaktadır.

Dereköy tarımsal kalkınma kooperatifinin karlı çalışmadığı görülmektedir.

Bunun sebepleri;

Yönetim ile ortaklar arasında ki fikir ve düşünce farklılıkları

Yönetim ve ortakların kooperatifçilik konusunda yeterli bilgi ve eğitime sahip olmaması

Kooperatif yatırımlarının yanlış kullanılmasıdır.

Ortaklarla yapılan görüşmeler sonucunda kooperatifin bu duruma düşmesinde yönetimin kooperatifçilik konusunda bilgi sahibi olmaması, ortakların fikir ve düşüncelerine önem vermemesinin neden olduğu görülmüştür. Son teknoloji ile kurulan

bir tesise ve yeterli işletme sermayesine sahip olunmasına rağmen kooperatif iyi şekilde yönetilmediği için zor durumda kalmıştır.

6.2.16.Alıç

Kooperatif ortaklarının bakkaliye, tıp, gaz, tekel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kooperatiften alış veriş yapan ortaklardan bazıları borçlarını zamanında ödememektedir. Kooperatif ortaklarının daha rahat bir ortamda çalışmalarını sağlamak amacıyla muhtarlığında katkılarıyla yeni kooperatif binası inşa edilmiştir.

6.3.Su Ürünleri Kooperatifi

6.3.1.Altınyazı

Altınyazı su ürünleri kooperatifi ilk önce kalkınma kooperatifi olarak kurulmuş fakat Altınyazı barajının Uzunköprü Mal Müdürlüğü tarafından özel sektöre kiralanmasını engellemek amacıyla su ürünleri kooperatifine dönüştürülmüştür. Altınyazı barajından avlanan balıkların toplu şekilde pazarlanması amacıyla kurulmuştur. Ortaklarına mazot, bakkaliye hizmetleri de vermektedir. Ortaklardan seçilen balık avlama ruhsatına sahip 10 kişi barajdan tuttuğu balıkları kooperatif adına balık pazarına toptan satmaktadır. Kooperatif barajda var olan balık çeşidinin geliştirilmesi ve balık potansiyelini artırmak için projeler geliştirmeli ve uygulamalıdır.

6.4.Tarım Kredi Kooperatifi

6.4.1.Merkez

Uzunköprü İlçesinde bulunan Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarına yem, gübre, ilaç, ikinci el traktör, römork, pulluk gibi tarımsal girdi ve araç gereç konularında hizmet vermektedir. Kooperatif ortaklarına vermiş olduğu bu hizmetleri kendi öz kaynaklarından finanse etmektedir. Böylece kooperatifin elde ettiği gelirlerin artması sağlanmaktadır. Kooperatif ortakları kooperatiften almış oldukları hizmetlerin geri ödemelerini Eylül ve Kasım aylarında yapmaktadır. Bu da ortakların finansal açıdan zor durumda kalmayarak işlerini görmelerini sağlamaktadır.

6.5.Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi

6.5.1.Merkez

Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi ortaklarına ihtiyaç duydukları tarımsal girdileri uygun fiyatlar ve vadelerle sağlamaktadır. Ortaklarının ürettiği ürünleri uygun fiyatlarla pazarlayarak daha fazla gelir elde etmelerini sağlamıştır. Özel sektör ayieğini 2005 yılında 48.5ykr'tan alırken, kooperatif ortaklarının ürünlerini 50.00ykr'tan satın almıştır. Böylece kooperatif ortaklarının daha fazla gelir elde etmesini sağlamış, piyasa fiyatlarının üreticiler lehine gelişmesine katkıda bulunmuştur.

6.6. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi

6.6.1.Merkez

Küçük esnaf ve sanatkarlar kredi bulmakta güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Gelirlerinin düşük olması nedeniyle bankalar ve finans kuruluşları esnaf ve sanatkarlara kredi vermekte güçlükler çıkarmaktadırlar. Bu olumsuzluklar kefalet kooperatiflerinin yapmış olduğu çalışmalarla ortadan kaldırılmaktadır. Uzunköprü ilçesinde ki kefalet kooperatifi vermiş olduğu hizmetler ile esnaf ve sanatkarların kredi

7.KALKINMA VE SULAMA KOOPERATİFLERİNİN MALİ ORANLARININ İNCELENMESİ

Cari oranın teorik olarak 1.5 - 2 arasında olması işletmeler açısından yeterli kabul edilmektedir. Ancak burada bura da söz konusu olan bir kooperatiftir. Bu nedenle yorumları yaparken kooperatiflerin diğer görevlerinin önemini göz ardı etmemek gerekir. Çünkü burada önemli olan likit varlıkların kullanımından öte ortaklara hizmet olduğu unutulmamalıdır. Ancak göze çarpan oranlarda oldukça farklıdır. Cari oranı düşük olan kooperatifler önemli ölçüde mali yükümlülüklerini yerine getirmeyen ortaklarından dolayı likidite sorunu yaşamaktadırlar. Bunun sonucunda da kısa vadeli yükümlülükleri açısından zorluklar yaşanabilmektedir. Bunun dışında oranları oldukça yüksek olan kooperatifler ise ana sözleşmeleri gereği yatırım yapmada ve paralarını değerlendirmede bir takım sınırlılıkları olması nedeniyle oldukça fazla dönen varlık tutmak zorunda kalmaktadır. Bu varlıkların yatırıma veya başka alanlara yönlendirilmesi onların karlılığı açısından önemli bir katkı sağlayabilecektir.

Aynı durum kooperatiflerin likidite oranları içinde söylenebilir. Fazla likit durumda olmak ihtiyati açıdan önemli olsa da paranın zaman değeri göz önüne alındığı zaman önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Ancak göze çarpan diğer bir konu ise bazı kooperatiflerde cari oran ile likidite oranı arasında paralellik olmayışı ve hatta cari oranı çok yüksek olan (örneğin, Balabankoru, Değirmenci vb.) bazı kooperatiflerin likidite oranının çok düşük olduğudur. Bunun sebebi olarak ise bu kooperatiflerin stok yükünün fazla olduğu söylenebilir. Stoklu çalışmanın enflasyonist ortamlarda yararı olabilmektedir. Ancak son zamanlarda yaşanan enflasyondaki düşme ile bu düşünce de önemini yitirmeye başlamıştır. Ayrıca stok tutmanın da gerek finansal gerek fiziksel maliyetleri kooperatiflere önemli bir yük getirebilmektedir. Likidite oranını 1 civarında olması ya da 1- 1.5 arasında tutulması normal bir işletme açısından yeterlidir. Bunun dışında cari oranı yüksek olan ve likidite oranı 1'in altında olan örneklerde kooperatiflerin stok maliyetinden kurtulması şeklinde veya stokları eritmesi şeklinde daha likit bir yapıya geçebileceği düşünülebilir. Ancak burada söz konusu olan işletmenin kooperatif olduğu düşünülürse bu yönteminde sınırlı olacağı göz ardı edilmemelidir.

Sermaye karlılık oranları açısından durum ele alındığında genelde kooperatiflerin bu açıdan yetersiz olduğu görülmektedir.

7.1. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

Cari Oranın 1'den büyük olması gerekir. Cari Oranın 1'den küçük olması işletmenin döner sermayesinin yeterli düzeyde olmadığını ve bu nedenle mevcut döner sermaye ile kısa vadeli borçların ödenemeyeceğini gösterir. Cari oranın 2 civarında olması iyi, 1,5 ile 2 arasında olması yeterli kabul edilir. Bu oranın 2'den büyük olması stoklarda fazlalık ve yatırımlarda aksaklık anlamına gelebilir (İnan, 1998).

Tarımsal Kalkınma kooperatiflerinin cari oranları 7.1nolu çizelgede gösterilmiştir.

Tarımsal kalkınma kooperatiflerinin cari oranlarına bakıldığında hepsinin cari oran sonucunun 1'den büyük olduğu görülmektedir. Bazı tarımsal kalkınma kooperatiflerinde cari oranın çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu kooperatifler Merkez (5.64), Kiremitçisalih (7.64), Eskiköy (23.17), Balabanköy (6.66), Balabankoru (22.07), Alıç (2.93), Saçlımüsellim (74.30), Kurtbey (5.78), Turnacı (2.14) tarımsal kalkınma kooperatifleridir. Bu yüksek oranlar kooperatiflerin döner varlıklarının çok az bir kısmıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabileceğini göstermektedir. Kooperatifler ellerinde çok yüksek miktarda döner varlık bulundurmamak yerine onları yatırıma dönüştürerek gelirlerini arttırmalı ve ortaklarına daha çeşitli hizmetler sunma olanağını sağlamalıdır. Fakat bu faaliyetleri kısıtlayan kooperatiflerin ana sözleşmeleridir. Kooperatiflerin kısa vadeli yatırımların az olması ve ortakların maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeleri cari oranın yüksek olmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu kooperatiflerde köy bazında çeltik ekimi yapılması da sulama gelirlerini arttırmakta ve bu sebeple cari oran yükselmektedir.

Cari oranı 1-2 arasında olan tarımsal kalkınma kooperatifleri Çakmak (1.14), Salarlı (1.62), Kurduköy (1.07), Çiftlikköy (1.16), Kavakayazma (1.33), Yeniköy (1.13), Dereköy (1.21) kooperatifleridir. Bu kooperatiflerde ortaklar mali yükümlülüklerini belirli aralıklarla yerine getirmekte, köy bazında mevcut çeltik ekim sahası az olması sebebiyle sulama gelirleri diğer kooperatiflere nazaran düşük olmaktadır. Bu sebeple cari oran normal seviyede gerçekleşmektedir.

Likidite oranlarına bakıldığında tarımsal kalkınma kooperatiflerinin 12 adedinin likidite oranının 1 ve 1'den büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar bu kooperatiflerin likit varlıkları ile kısa vadeli borçlarının tamamını ödeyebileceğini göstermektedir. Bu da kooperatiflerin kısa vadeli borçları öderken likit sıkıntısı yaşamadığını göstermektedir. Likidite oranı düşük olan kooperatiflerde bu oranın düşük çıkma nedeni ortakların maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemeleridir.(Örneğin Kurduköy %30, Kurbey %87, Yeniköy %96, Dereköy %90). Kooperatiflerin kısa vadeli borçlarını ödemedeki sıkıntı yaşayabileceğini göstermektedir. Bu olay kooperatifçiliğin ana amacı olan ortaklarına hizmet götürme faaliyetini aksatmaktadır.

Kooperatiflerin çoğunun uzun vadeli borçlarının olmadığı görülmektedir. Uzun vadeli borcu olan kooperatiflerden biri olan Balabankoru Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin öz sermayesinin çok az bir kısmı ile bu borcu ödeyebileceği görülmektedir. Dereköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifine baktığımızda çok fazla miktarda uzun vadeli borcu olduğunu ve öz sermayesi ile bu borcu karşılamaının mümkün olmadığını görmekteyiz. Bunun en büyük nedeni Dereköye kurulan entegre tesisin kooperatif tarafından iyi bir şekilde yönetilmemesidir. Bu nedenle kooperatif ortaklarının birçoğu maddi yükümlülüklerden kurtulmak amacıyla mahkeme kararıyla ortaklıktan ayrılmışlardır.

Tarımsal Kalkınma kooperatiflerinin yatırım sermayesi karlılık oranı sonuçlarına baktığımızda ancak 3 kooperatifin etkin ve karlı çalıştığını görmekteyiz. Diğer kooperatiflerin sonuçlarının yüksek çıkmasına rağmen cari faiz oranının altında kalması kooperatiflerin kar elde etmesine rağmen karlı ve etkin çalışmadığı sonucunu vermektedir. Kooperatiflerin çoğunun cari oranı ve likidite oranının yüksek çıkmasından anlaşılacağı üzere kooperatifler ellerinde fazla likit varlık bulundurmakta yatırıma yönelmemektedir.

Genel bazda incelediğimizde tarımsal kalkınma kooperatiflerinin sermaye karlılık oranı açısından yetersiz olduğu görülmektedir.

7.2. Sulama Kooperatifleri

Sulama Kooperatiflerinin cari oran sonuçlarına baktığımızda 7 adet sulama kooperatifinin cari oranının 1'den büyük olduğunu görmekteyiz. Bu kooperatifler Ömerbey (1.03), Karayayla (1.47), Değirmenci (36.35), Aslıhan (1.52), Bayramlı (1.72), Sığırcılı (20.49), Gemiciköy (2.16) sulama kooperatifleridir. Bu yüksek oranlar kooperatiflerin döner varlıklarının çok az bir kısmıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabileceğini göstermektedir. Kooperatifler ellerinde çok yüksek miktarda döner varlık buldurmak yerine onları yatırıma dönüştürerek gelirlerini arttırmalı ve ortaklarına daha çeşitli hizmetler sunma olanağını sağlamalıdır. Fakat bu faaliyetleri kısıtlayan kooperatiflerin ana sözleşmeleridir. Kooperatiflerin kısa vadeli yatırımların az olması ve ortakların maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeleri cari oranın yüksek olmasına neden olmaktadır.

Cari oranı düşük olan kooperatiflerde bu oranın düşük çıkmasının nedeni ortakların maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmemeleri ve kooperatiflerin alacaklarını zamanında tahsil edememelerinden kaynaklanmaktadır. Bu kooperatifler Balabanköy (0.41), Türkobası (0.89), Altinyazı (0.85), Sazlımalkoç (0.93) sulama kooperatifleridir.

Sulama Kooperatiflerinin likidite oranlarına baktığımızda 5 adet sulama kooperatifinin likit varlıkları ile kısa vadeli borçlarını rahat bir şekilde karşılayabileceğini görmekteyiz. Bu kooperatifler Karayayla, Değirmenci, Aslıhan, Bayramlı, Sığırcılı sulama kooperatifleridir. Bu sulama kooperatifleri yeni kurulmuş olduğundan kısa vadeli borçları azdır ve ayrıca kısa vadeli yatırım yapmamaktadırlar. Diğer kooperatiflerde bu oranların düşük çıkması alacaklarını zamanında tahsil edememesi, gelirlerinden fazla giderleri olmasından kaynaklanmaktadır.

Sulama kooperatiflerinden Kurtbey, Malkoç ve Başağıl kooperatiflerinin kısa vadeli borcu olmadığından dolayı cari oran ve likidite oranı açısından değerlendirmeye alınmamışlardır.

Sulama Kooperatiflerinin hiçbirinin uzun vadeli borcu bulunmamaktadır. Sulama Kooperatiflerinin yatırım sermayesi karlılık oranına baktığımızda 7 adedinin karlı ve etkin çalıştığını görmekteyiz. Diğer sulama kooperatifleri belli oranda kar

sağlamalarına rağmen bu kar oranının cari faiz oranından düşük olması nedeni ile etkin ve karlı çalışmamışlardır.

Çizelge7.1.Uzunköprü İlçesinde Kooperatiflerin Mali Rasyo Sonuçları

S.N.	Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri.	Cari Oran	Likidite Oranı	Öz Sermayenin Uzun Vadeli Borçlara Oranı	Yatırım sermayesi Karlılık Oranı	Öz Sermaye Karlılık Oranı
1	Merkez	5,64	1,02	0	-2,52	-0,03
2	Turnacı	2,14	2,13	0	41,67	0,62
3	Kiremitçisalih	7,64	6,68	0	-58,50	-0,64
4	Çakmak	1,14	1,04	0	11,58	0,37
5	Eskiköy	23,17	20,06	0,82	10,89	0,25
6	Salarlı	1,62	1,56	0	-38,93	-0,83
7	Kurduköy	1,07	0,30	0	2,74	0,19
8	Çiftlikköy	1,16	1,03	0	-1,76	-0,11
9	Balabanköy	6,66	6,28	0	5,84	0,07
10	Balabankoru	22,07	4,93	123,88	22,07	0,23
11	Ahç Köyü	2,93	2,27	0	9,76	0,13
12	Kircasalih	0	0	0,78	4,00	0,09
13	Saçlımüsellim	74,30	74,30	0	20,02	0,20
14	Kurtbey	5,78	0,87	0	7,70	0,09
15	Kavakayazma	1,33	1,00	0	-6,27	-0,24
16	Yeniköy	1,13	0,96	1,50	-2,69	-0,05
17	Dereköy	1,21	0,90	-0,13	-21,48	1,84
	Sulama Kooperatifleri					
18	Balabanköy	0,41	0,28	0	-58,99	0,04
19	Kurtbey	0	0	0	0	0
20	Ömerbey	1,03	0,94	0	-46,07	-17,66
21	Türkobası	0,89	0,73	0	-0,88	-0,01
22	Karayayla	1,47	1,47	0	11,04	0,33
23	Değirmenci	36,35	5,62	0	-8,34	-0,09
24	Malkoç	0	0	0	0	0,00
25	Aslıhan	1,52	1,24	0	0,86	0,01
26	Bayramlı	1,72	1,20	0	17,44	0,36
27	Altinyazı	0,85	0,51	0	57,95	-82,64
28	Başağıl	0	0	0	0	0
29	Şiğircılı	20,49	20,49	0	51,66	0,54
30	Sazlımalkoç	0,93	0,93	0	-2,48	0,50
31	Gemiciköy	2,16	0,26	0	-13,01	-0,21
32	Kircasalih	0,93	0,90	0	6,56	0,04
33	Altinyazı Su ürünleri	4,02	3,83	0	0,90	0,01
34	Uz.Köp.Yağ.Toh.Tar.Sat.Koop	1,21	1,17	0	-8,61	-0,12
35	Uz.Köp.Tar.Kredi Koop.	0,90	0,09	0	10,71	0,31
36	Uz.Esnaf ve Sanat Kredi ve Kefa.Koop	1,41	0,41	0	0,79	0,07

Kaynak : Kooperatiflerin 2005 Genel Kurul Kararları

8. SONUÇ

Uzunköprü ilçesindeki kooperatiflerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uzunköprü İlçe Tarım Müdürlüğü verileri, kooperatiflerin bilançoları, kooperatif yöneticileri ile yüzyüze yapılan görüşmeler ile elde edilen veriler yorumlanarak mali rasyo ve rantabilite açısından değerlendirilmeleri yapılmıştır.

Uzunköprü ilçesindeki 17 tarımsal kalkınma kooperatifinden 10 adedinin, 18 sulama kooperatifinden 7 adedinin, Su ürünleri kooperatifi, Yağlı tohumlar tarım satış kooperatifi, esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi, Tarım kredi kooperatifinin etkili ve karlı çalıştığı tespit edilmiştir.

Karlı çalışan kooperatiflerde ortakların kooperatiflerine sahip çıktığı, kooperatif ortaklarının kooperatif yönetimi ile işbirliği içinde çalıştığı, maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirdiği görülmektedir. Kooperatiflerde ortaklarına daha iyi şartlarda girdiler temin etmekte, işleri belli bir plan çevresinde toplu bir şekilde gerçekleştirmekte ve bu sebeple üretim maliyetleri düşmekte, gerekli altyapı yatırımlarını yapmakta, ortaklarının üretmiş oldukları ürünleri daha ucuza üretmelerini sağlayıp, iyi fiyatlarla satmaları için çaba göstermektedirler.

Karlı çalışmayan kooperatiflerde ortakların kooperatife sahip çıkmadıklarını, maddi yükümlülüklerini zamanında yerine getirmediğini, kooperatif yönetimi ile fikir ve görüş ayrılıklarına düştüklerini görmekteyiz. Ayrıca kooperatif ortakları kendi kişisel istek ve çıkarları gerçekleştirilmediğinde yönetimi yasal mercilere şikayet ederek işlerin aksamasına neden olmakta ve mahkeme masraflarını kooperatife yükleyerek maddi zarara neden olmaktadır. Her bir kooperatif tek başına hareket etmekte ve kooperatifler arası işbirliği ilkesi işlememektedir. Bu kooperatiflerin etkisiz kalmasına neden olmaktadır. Kooperatiflerin sıkıntı çektiği konuların başında yeterli finansman olanağı bulamaması gelmektedir. Ayrıca yönetimde görev alan kişilerin eğitim ve bilgi eksikliği diğer en önemli nedenlerinden birisidir.

Kooperatiflerin çalışmalarında daha etkin ve karlı olabilmeleri için şunlar yapılmalıdır;

- Kooperatif ortak ve yöneticileri kooperatifçilik konusunda daha çok bilinçlendirilmeli ve bilgilendirilmeli,

- Kooperatif yöneticileri ve ortakların aralarındaki iletişimi daha etkin kılacak bir yapının kooperatifte etkin kılınması,
- Devletin kooperatifçiliği destekleyecek politikalar uygulayarak, kooperatifleşmeyi daha çekici bir hale getirmesi,
- Kooperatifin faaliyeti ile ilgili gerekli altyapı olanaklarının kooperatif tarafından hazırlanması,
- Kooperatiflerin geçmiş yıllardan gelen birikmiş borçlarına ödeme kolaylıkları getirilmesi,
- Kooperatif ortaklarına eğitim ve öğretim amacıyla seminerler düzenlenmelidir,
- Kooperatiflerin vergi istisnaları ve indirimlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır,
- Kooperatiflerin hammadde girdilerinde gerekli devlet teşvikleri hayata geçirilmelidir,
- Mevcut kooperatiflerin bölge yapısına bakılarak iletişimi ve kooperatifler arası işbirliği sağlanmalıdır,
- Kooperatiflerde çalışan personel kooperatifçilik alanı ile ilgili okullardan tercih edilmeli ve şu andaki personel hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır,
- Kooperatifçilik Bankasının biran önce finansman sağlanabilmesi için kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Uzunköprü ilçesinde kooperatifçilik faaliyetleri 1970'li yıllarda başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. 56 köye sahip olan ilçede tarımsal amaçlı 36 adet kooperatif bulunması ilçenin tarımsal faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Fakat son yıllarda kooperatif yönetimlerine kooperatifçilik konusunda bilgisi olmayan yöneticilerin seçilmesi bu faaliyetlerin amacından sapmasına neden olmuştur. Kooperatiflerin çoğunda ortaklar bu nedenle kooperatif yönetimi ile fikir ayrılığına düşerek ortaklıktan ayrılmışlardır. Örneğin Dereköy tarımsal kalkınma kooperatifinde olduğu gibi. Ortakların birçoğu halen babadan kalma yöntemler kullanarak tarımsal üretim yapmaktalar bu da yüksek verim elde etmelerini engellemektedir. . Bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için Ziraat Fakültesi mezunu olan ilçe gençlerinin işsiz bırakılmak yerine kooperatif yönetim ve bünyelerinde çalıştırılmaları gerekmektedir. Böylece kooperatif ortakları ile yönetim arasında daha iyi bir iletişim kurularak faaliyetlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanır. Bu

konuda yeni olumlu gelişmeler olmaya başlamıştır. Bunun ilk örneği bünyesinde Ziraat Mühendisi çalıştıracak kooperatiflere ek süt primi uygulamasıdır. Kooperatiflerin karlı çalışmama nedenlerinden biriside kullandıkları araç gerecin, makinelerin eski olmasıdır. Bu nedenle bazı kooperatifler hasat zamanı kendi biçerdöverlerinin arıza yapması nedeniyle biçerdöver kiralamak zorunda kalmaktadır. Kooperatiflerin sahip oldukları makine ve donanımı teknolojik olarak yenilemeleri gerekmektedir.

9.KAYNAKÇA

- Anonim, 2005, Uzunköprü İlçe Tarım Müdürlüğü 2005 Brifingi.
- Çıkın, A, Karacan,A.R,1994, Genel Kooperatifçilik,EÜ Basıevi,Bornova,İzmir 1994.
- Çevik, O.N, 1999, Kooperatifler Hukuku.
- Gökkaya, N,Mart 1994, Tarım Kooperatifçiliğimiz, Kooperatif Dünyası, Sayı 276.
- Helm ,F,1996,Kooperatif İşletme Ekonomisi (Çev.: İlhan Cemalcılar), E.İ.T.İ.A. Yayınları,No: 150/ 92 , Eskişehir 1996.
- Hirschfeld,A,1973 Gelişen Ülkelerde Kooperatiflerin Önemi , (Çev.:Oğuz Çataloğlu),Ege Üniversitesi İ.T.B.F. Yayınları, No: 64/39, Bornova .
- İnan, İ.H, 1997,Tarımsal Proje Hazırlama ve Değerlendirme Tekniği, Tekirdağ.
- İnan, İ.H, 2003,Çiftlik Yönetimi ve Planlaması, Tekirdağ.
- İnan, İ.H,1998,Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, 4.Baskı, Tekirdağ.
- İnan, İ.H,1998, Temel Ekonomi, Tekirdağ.
- İnan, İ.H,2004, Türkiye’de Tarım Kooperatifleri ve AB Modeli, Tekirdağ.
- Koç, H,1986, Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye’de Konut Meselesi, Cantekin Matbaası, Ankara.
- Mülayim, Z.G,2003, Kooperatifçilik, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayın, Ankara.
- Mülayim, Z.G. 1989, Tarımsal Kooperatifçiliğin Sorunları ve Öneriler, Cumhuriyet.
- Özdemir, G,2005, Coopera_shoreolder relations in agriculhsel cooperahves in Turkey,Journal of Asion Economic 16 (2005), 315_325.
- Özdemir,G, İnan,İ.H,2003, Tarımsal Kooperatifler ve Birliklerinde İnsan Kaynakları Yönetimi,Trakya Birlik örneği,TUBAP araştırma projesi,Proje no:413, Tekirdağ.
- Prokopenko , J,1995, Verimlilik Yönetimi ve Uygulamalı El Kitabı, (Çev.: Olcay Baykal ve Arkadaşları), Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları, Ankara.
- Trakya Birlik,2004,Genel Kurul Toplantısı
- Uzel, C, Kooperatifçilik Bilgisi, T.K.K. Yayını.
- Uzunköprü İlçesinde’ki Kooperatiflerin Saha Verileri.